

UNIUNEA EUROPEANĂ – DIMENSIUNEA SOCIALĂ

Semnarea Tratatului de la Roma (la 25 martie 1957 și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958) între RFG, Franța, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg a dus la constituirea Uniunii Europene (Comunitatea Economică Europeană), fiind rezultatul unui proces de cooperare și integrare. După cincizeci de ani și patru valuri de aderare (1973: Danemarca, Irlanda și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlanda de Nord; în 1981: Grecia; 1986: Spania și Portugalia; 1995: Austria, Finlanda și Suedia), Uniunea Europeană are astăzi cincisprezece state membre și 370 milioane locuitori și se pregătește pentru a cincea extindere, de data aceasta către Europa Centrală și Răsăriteană.

Scopul realizării Uniunii Europene a fost în primul rând politic, concentrându-se inițial pe probleme economice, existând convingerea că efectul va fi dezvoltarea socială. Dar, în timp convingerile optimiste s-au dovedit insuficient fundamentate.

Componenta socială a integrării europene s-a dezvoltat și consolidat în timp, pe parcursul procesului de integrare, iar importanța relativă a chestiunilor sociale din cadrul politicilor Uniunii Europene a crescut considerabil de la înființarea pieței unice și de când UE s-a dedicat creării unei uniuni economice și monetare.

Dimensiunea socială la nivelul Uniunii Europene constă în **armonizarea** (acest concept a fost treptat înlocuit cu alte concepte: **coeziune**, **convergență**, **cooperare** etc.) socială a tuturor componentelor politicii sociale cu privire la asigurările, ajutoarele și transferurile universale, îmbunătățirea condițiilor de muncă, egalitatea șanselor pentru bărbați și femei, implementarea libertății de mișcare, promovarea învățământului și pregătirii profesionale, etc. În acest scop se urmărește o armonizare comună a politicilor sociale la nivelul tuturor țărilor din Uniunea Europeană.

Spre deosebire de domeniul economic, în cel social s-a promovat și accentuat rolul complementar al UE și, respectiv, responsabilitatea statelor membre, iar principiul subsidiarității găsindu-și în acest domeniu o tot mai largă aplicare. De aceea este important de evaluat în ce măsură dimensiunea socială a UE se configurează, pe de o parte, ca efect al aplicării prevederilor tratatelor și altor

documente și programe la nivelul Uniunii și, pe de altă parte, ca rezultat al eforturilor și acțiunilor din fiecare stat membru.

7.1 Europa socială

În prezent, Uniunea Europeană se confruntă cu probleme sociale serioase cum ar fi: îmbătrânirea populației și în special a forței de muncă; aprofundarea dimensiunii economice și mai ales monetare care generează noi probleme sociale, cum ar fi șomajul și a căror rezolvare sau prevenire înseamnă suport economic; extinderea spre est a Uniunii Europene pune probleme mai multe și mai complexe, derivate din liberalizarea circulației forței de muncă și alinierea legislațiilor; posibilitatea de a oferi standarde adecvate de protecție socială etc., toate acestea au făcut ca statele membre să acorde o importanță deosebită laturii sociale.

În acest sens, se creează cadrul necesar pentru o deplină dezvoltare a politicii sociale europene printr-o serie de tratate, rezoluții, comunicate, rapoarte și alte documente, referitoare la dimensiunea socială a integrării europene (vezi **Caseta 1**¹) Analiza acestor documente permite descifrarea **acquis-ului social**, care este un reper important în definirea dimensiunii sociale a Uniunii Europene și ghid în demersul țărilor candidate pentru pregătire în vederea aderării. În esență, **acquis-ul social comunitar** înseamnă întreaga legislație primară și derivată, ansamblul politicilor și instituțiilor, mecanismelor și instrumentelor utilizate pentru aplicarea legislației sociale. Aceasta cuprinde:

- prevederile din tratate, directive, regulamente și acorduri, care se impun a fi transpuse în legislațiile statelor membre și aplicate în practică;
- pachetul de principii sub formă de recomandări, coduri de conduită, cartea verde și cartea albă;
- ansamblul instrumentelor folosite pentru punerea în aplicare a acestora.

¹ Constantin Grigorescu (coord.), Maria Poenaru și Maria Molnar, *Dimensiunea socială a Uniunii Europene*, Editura Societatea Română de Economie, Economica, IRLI, anul XI, 2002

Casetă 1

Principalele documente care definesc dimensiunea socială a Uniunii Europene

1. Tratatul de creare a Comunității Economice Europene semnat la Roma la 25 martie 1957.
2. Actul Unic European, semnat la Luxemburg la 17 februarie 1986.
3. Tratatul asupra Uniunii Europene, semnat la Maastricht la 7 februarie 1992; Protocolul și Acordul privind politica socială, încheiat de statele membre ale Comunității Europene cu excepția Regatului Unit.
4. Tratatul de la Amsterdam, care amendează Tratatul asupra Uniunii Europene și tratatele care stabilesc Comunitățile Europene, semnat la 2 oct.1997.
5. Tratatul de la Nisa, care amendează Tratatul asupra Uniunii Europene, tratatele care stabilesc Comunitățile Economice Europene și anumite prevederi legate de acestea, semnat în iunie 2001.
6. Rezoluții, comunicate, rapoarte, și alte documente
7. Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 1974 privind programul de acțiuni sociale, Jurnalul oficial (J.O) al Comunităților Europene (J.O.C13/1 12.02.1974).
8. Comunicatul Comisiei privind programul de acțiune referitoare la implementarea Cartei Comunitare a drepturilor de bază ale lucrătorilor COM (89) 568, final 29 noiembrie 1989.
9. Primul raport privind aplicarea Cartei Comunitare a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor (COM(91)511, final 5 decembrie 1991.
10. Comunicatul Comisiei către Consiliul și Parlamentul European, Principiul subsidiarității SEC (92) 1990, final 27 oct.1992.
11. Cartea Verde. Politica socială europeană. Opțiuni pentru uniune, OOPEC, 1993 COM(93) 551, 17 noiembrie 1993.
12. Cartea Albă. Politica socială europeană. Un viitor pentru Uniune, OOPEC 1994 COM(94) 333, final 27 iulie 1994.
13. Programul de acțiuni sociale 1995-1997, Social Europe 1/1995.
14. Raport cu privire la aplicarea programului de acțiuni sociale pe termen mediu 1995-1997, Social Europe Supplement 4/1996.
15. Programul de acțiuni sociale 1998-2000, OOPEC, 1998 (COM 1998) 259, final 29 aprilie 1998.
16. Rezoluția Consiliului din 22 februarie 1999 privind liniile directoare referitoare la ocupare SEC (1998) 2175, final OJ 99/2 12.03.1999.
17. Agenda socială europeană de la Nisa.
18. Concluziile Consiliului European din 19 și 20 iunie 2000 de la Santa Maria de Feira.

7.1.1 Politica socială în Uniunea Europeană

Punctul de plecare pentru prevederile legale privind domeniul social la nivelul Uniunii Europene l-a constituit Tratatul de la Paris (1951), care a instituit Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și apoi Tratatul prin care s-a stabilit Comunitatea Europeană a Energiei Atomice – CEEA (1957). CECO a creat un fond, din rezervele căruia să se acopere cheltuielile cu reconversia lucrătorilor disponibilizați și cu îmbunătățirea condițiilor de viață ale minerilor și oțelarilor, iar CEEA a elaborat standarde de bază pentru sănătate și protecția muncitorilor și a populației, precum și procedurile de monitorizare și implementare a acestor standarde.

Tratatul Comunității Economice Europene

Tratatul de la Roma a fost semnat în 1957 și a intrat în vigoare în ianuarie 1958, fiind un proces continuu de cooperare și integrare, la început între RFG, Italia, Belgia, Olanda, Franța și Luxemburg și apoi între 15 state, urmând ca sfera Uniunii Europene să se lărgescă și mai mult, și anume cu țările din Europa Centrală și de Est.

Primele linii directoare ale politicii sociale sunt limitate la câteva domenii, având un număr relativ mic de articole (12 din 248, de la art.117-128), deoarece scopul principal al tratatului era crearea unei uniuni economice și nu neapărat socială. Acestea vizează:

- libera circulație a forței de muncă;
- îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață;
- principiile generale de armonizare a sistemului de educație și formare;
- salarii egale pentru bărbați și femei;
- realizarea pieței comune.

Art. 2 din Tratat, referitor la politica socială, prevede: ***”promovarea unui nivel ridicat de ocupare a forței de muncă și de protecție socială, creșterea nivelului de trai și calității vieții, coeziunea economică și socială.”***, iar art. 3 (i), stipulează obligația Comunității de a promova ***„o politică în domeniul social cu ajutorul unui Fond Social European”***. ***Fondul Social European*** este principalul instrument financiar prin care se acordă sprijin statelor membre în problema subutilizării forței de muncă. Sumele se acordă în funcție de rata șomajului, numărul de șomeri pe termen lung, și prosperitatea națională și regională, menite să reducă șomajul prin finanțarea calificării și recalificării forței de muncă și să îmbunătățească nivelul de trai. Fondul se ocupă de măsurile de stimularea liberei

circulații a forței de muncă și de aspecte tehnice ale securității sociale, precum și de accesul egal la ocupare și formare.

În Tratat se prevăzuse obligativitatea plății egale la muncă egală indiferent de diferențele de sex, rasă, religie, origine etnică etc., dar în unele țări standardele în acest domeniu erau mult mai riguroase, considerându-se că diferențele de plată puteau să genereze decalaje de competitivitate a produselor. Și astăzi se mai păstrează diferențe între nivelurile de salarizare între bărbați și femei, diferențiate pe țări, astfel că, la nivel comunitar, nivelul salariilor femeilor reprezintă cam 80% în medie din cel al bărbaților.

În ceea ce privește libera circulație a persoanelor Tratatul de la Roma prevede:

- principiul remunerației egale (art. 119);
- măsuri de securitate socială comune pentru lucrătorii migranți și pentru lucrătorii naționali (art. 121);
- aranjamente/măsuri specifice (prin Fondul Social European) orientate spre ocuparea și reocuparea forței de muncă, încurajarea mobilității în cadrul CEE prin acordarea de asistență.

Politica socială europeană, în această primă etapă, s-a concentrat pe următoarele două axe.²

- Prevederi referitoare la probleme tehnice, cum ar fi măsurile de stimulare a liberei circulații a forței de muncă, relațiile inter-industriale și aspectele tehnice ale securității sociale;
- Viziunea liberală conform căreia perfecționările în domeniul social în CE vor rezulta, automat din răspunsul pozitiv al mecanismelor pieței la demersul integraționist. În această categorie se înscrie preocuparea de a identifica și combate acțiunile unor state membre de împiedicare a liberei circulații a lucrătorilor.

La început, instituțiile europene aveau puteri limitate, statele membre neparticipând la susținerea

în practică a unor măsuri în domeniul social, fiind un domeniu sensibil și costisitor.

Analizate din perspectiva anilor 2001, prevederile din tratat sunt limitate la câteva domenii cum ar fi: libera circulație a forței de muncă, îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață, principiile generale de armonizare a sistemului de educare și formare.

² Dumitru Miron, *Economia Uniunii Europene*, București, Editura Luceafărul, 2002, p. 393

Programul de acțiuni sociale al CEE din 1974

În anul 1974 a fost adoptat Primul Program de Acțiune Socială, având următoarele obiective:

- protecția drepturilor lucrătorilor într-o Europă marcată de recesiune;
- un tratament egal între bărbați și femei;
- întărirea și îmbunătățirea dialogului social între lucrători și patronat;
- protejarea sănătății și securității lucrătorilor.

Datorită recesiunii care a afectat țările membre, nu s-a realizat un salt important în dezvoltarea politicilor sociale, programul neavând rezultatele scontate, atenția lor fiind îndreptată în special spre domeniul economic. Fondul Social a fost ajustat de mai multe ori în această perioadă, pentru a face față creșterii șomajului și a problemelor sociale a noilor țări care au intrat în Uniunea Europeană: Danemarca, Irlanda, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlanda de Nord în 1973 și apoi în 1981 Grecia. Astfel, în comparație cu nevoile reale de pace socială europeană, fondurile s-au dovedit insuficiente, iar în 1983 a apărut necesitatea reformării politicii sociale.

Actul Unic European

În anii 1980, datorită încetirii ritmurilor de creștere economică, dar și extinderii la 12 a numărului statelor membre ale Uniunii Europene (la 1 ianuarie 1986: Spania și Portugalia, două țări cu nivel de dezvoltare relativ mai scăzut), s-a conturat acumularea de noi probleme sociale. În acest context, Comisia, la cererea Consiliului, a elaborat o Carte Albă care a lansat inițiativa Pieței Unice. În acest scop, în 1985 a fost adoptat Actul Unic European (AUE), prin care să se aducă la zi prevederile Tratatului de la Roma, aducând în prim plan problemele sociale de pe piața muncii, legate de șomaj și mobilitatea lucrătorilor în interiorul Comunității.

Obiectivele principale vizează:

- crearea unei piețe interne mari până la 1 ianuarie 1993. Din acest punct de vedere este vorba despre implementarea celor patru libertăți fundamentale: libera circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor, până la sfârșitul anului 1992. În scopul accelerării armonizării legislației naționale s-a impus ca în Consiliul Uniunii Europene să existe **majoritatea calificată**, pentru luarea unor decizii eficiente referitor la Piața Unică;
- creșterea rolului Parlamentului European în vederea îmbunătățirii deficienței democratice în procesul comunitar de luare a deciziilor.

S-a introdus conceptul de „**proces de cooperare**”, ceea ce înseamnă că Parlamentul European cooperează strâns cu Consiliul Uniunii Europene în procesul legislativ. Parlamentul European a primit și competențe decizionale în cazul aderării și al acordului de asociere a țărilor nemembre. S-a creat baza oficială a Politicii de Cooperare Europeană (PCE), care a condus la Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) în Uniune;

- Îmbunătățirea competențelor comunitare în domeniul politicii sociale, și anume:
 - protecția locului de muncă, importanța mediului de lucru, a sănătății și a siguranței muncii (Art. 118A);
 - dezvoltarea dialogului social între partenerii sociali la nivel europeană (Art. 118B);
 - adoptarea conceptului de coeziune economică și socială, prin care se urmărește reducerea decalajelor dintre nivelurile de dezvoltare ale diferitelor regiuni (Art. 130B).

Actul Unic European lasă în mare parte problema „spațiului social”, nerezolvată, astfel că, politica socială a rămas un subiect deschis.

Carta comunitară privind drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor

Consiliul European de la Strasbourg, reunit la data de 8-9 decembrie 1989, a adoptat Carta comunitară privind drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor (Carta Socială). Reprezintă este un cadru esențial al dimensiunii sociale a construcției europene, acordându-se aceeași importanță atât aspectelor sociale ca și acelor economice.

Carta nu oferă mijloace legislative directe de punere în aplicare, dar face trimitere sau se bazează pe: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Internațională asupra Drepturilor Civile și Politice și a Drepturilor Sociale și Economice, Convenția Europeană cu privire la Drepturile Omului, etc. În acest sens, Comisia a elaborat un nou **program de acțiune socială** care a cuprins 47 de inițiative orientate spre dezvoltarea dimensiunii sociale a Pieței Interne a UE, dintre care au fost adoptate doar 21. Aceste inițiative vizau următoarele domenii:

- protecția lucrătorilor care se deplasează în interiorul Comunității;
- remunerarea echitabilă a lucrătorilor;
- îmbunătățirea și apropierea condițiilor de muncă ale angajaților;
- securitatea socială;

- libertatea de asociere și a negocierilor colective;
- aranjamente de informare, consultare și participare;
- sănătate și siguranță în muncă;
- angajarea persoanelor tinere;
- pensionarii;
- persoanele handicapate.

Toate acestea aveau la bază următoarele principii : ***subsidiaritatea, principiul respectării diversității în sistemele, culturile și practicile naționale și principiul menținerii competitivității fără ca esența acțiunilor să amenințe dimensiunile economice și sociale.***

În scopul acceptării de către toate statele membre, Carta a fost redactată în termeni vagi, pierzându-și din forța sa de a îmbunătății domeniul social, acesta rămânând o zonă de competență limitată și indirectă, cu excepția unor măsuri de coordonare a sistemului național de securitate socială care privesc mobilitatea forței de muncă. Toate acestea au atras atenția asupra unui număr important de probleme referitoare la dimensiunea socială a pieței interne, ceea ce a constituit un impuls pentru o abordare mai coerentă a acestor probleme.

Tratatul de la Maastricht

Tratatul de la Maastricht a fost semnat la 7 februarie 1992 și a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993, acesta neaducând elemente de noutate în ceea ce privește politica socială față de documentele adoptate anterior.

În cadrul acestui tratat a fost adoptat un Protocol Social însoțit de un Acord asupra politicii sociale³, care a fost semnat de 11 state membre cu excepția Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, și cuprinde probleme ce vizează:

- activități menite să perfecționeze climatul de muncă, inclusiv măsuri privind sănătatea și securitatea muncii;
- activități ce țin de condițiile de muncă inclusiv timpul de muncă și concediile;
- informarea și consultarea lucrătorilor;
- acțiuni de promovare a oportunităților egale și de integrare a persoanelor excluse de pe piața muncii.

Tratatul de Maastricht a lărgit competențele UE în domeniul politicii sociale și a locurilor de muncă contribuind nu numai la creșterea nivelului de trai, ci și la asigurarea unui nivel de protecție socială ridicată. Astfel, în tratat se accentuează nevoia realizării unei **coeziuni sociale**, ca element determinant al

³ Conform Tratatului de la Amsterdam (art. 2.58) acest Acord a fost introdus în conținutul Tratatului în titlul XI-Politică socială, educație, formare profesională și tineret

promovării progresului economic al Uniunii Europene. Sarcinile Fondului Social au fost extinse cu un nou capitol privind educația și formarea profesională.

Printre inovațiile principale au fost luate și anumite decizii:

- de a iniția o Uniune Economică și Monetară cu o monedă unică;
- de a crea noi drepturi pentru oamenii din Europa prin cetățenia Uniunii: dreptul de a călători și a trăi în alte țări ale UE; protecția în alte ambasade ale statelor UE din afara Uniunii; dreptul de a vota și de a fi ales în alegerile UE și municipale desfășurate în alte țări UE; dreptul de a depune plângeri la Mediatorul European în caz de rea administrare de către o instituție sau organ al UE;
- de a întări rolul Parlamentului European și de aici al democrației în Europa;
- de a oferi Uniunii Europene competența de a trata problemele noi care au nevoie de soluționări internaționale;
- a iniția o Politică Externă și de Securitate Comună (PESC).

Tratatul extinde posibilitatea adoptării cu majoritate calificată a deciziilor privind: **condițiile de muncă, informarea și consultarea persoanelor ocupate, integrarea șomerilor și menține unanimitatea pentru măsuri care vizează protecția și securitatea socială.**

Majoritatea calificată bazată pe un număr diferit de voturi a fost concepută pentru a evita riscul blocajelor decizionale inerente unanimității și pentru a consolida reprezentativitatea democratică a deciziilor acestei instituții comune.

Pragul majorității calificate – numărul minim de voturi necesar pentru adoptarea unei decizii – a fost stabilit la distanță relativ egală între majoritatea simplă și unanimitate (aproximativ 70% din totalul voturilor), iar efectele succesivelor valori de extindere nu au influențat echilibrul decizional, menținându-se aceeași reprezentare.

Carta verde și Carta albă privind politica socială

Datorită problemelor din sfera socială în 1993 Comisia a publicat Carta verde privind politica socială⁴, în al cărei preambul se arată că „**politica socială europeană a intrat într-o fază critică**”. În acest sens, Comisia a propus o dezbatere largă asupra viitorului politicii sociale, dezbatere care să aibă la bază răspunsurile unui chestionar format din 65 de întrebări adresate departamentelor responsabile din statele membre, Parlamentului European, Comitetului economic și social și altor organizații, și pe baza cărora să pună în evidență problemele sociale legate de ocupare, egalitate de șanse etc. și să evidențieze măsura în care ar trebui promovată

⁴ Commission of the European Communities, „Green Paper”, European Social Policy, Options for the Union, COM (93) 551, 17 noiembrie 1993, OOPEC, 1993

convergența politicilor sociale la nivelul Uniunii prin definirea unor obiective comune, recomandări, proceduri de monitorizare etc.

Pe baza punctelor de vedere asupra problemelor și viitorului politicii sociale cuprinse în Cartea verde, opt luni mai târziu (1994), Comisia a elaborat Cartea albă privind politica socială, oferind un tablou al obiectivelor și direcțiilor de acțiuni în domeniu. Problema socială prioritară rămâne ocuparea forței de muncă, dar apare și un element nou, faptul că, alături de integrarea pe piața muncii și punerea în funcțiune a unei piețe europene a ocupării, Cartea albă consemnează și preocuparea pentru integrarea socială, aceasta însemnând lupta contra sărăciei și a excluziunii sociale. În Cartea albă se reafirmă principiul subsidiarității, respectiv ideea că Uniunea nu trebuie să înlocuiască responsabilitățile statelor la nivel național, regional și local, iar obiectivul pentru perioada următoare îl constituie **„prezervarea și dezvoltarea modelului social european”** pentru a oferi cetățenilor Europei **„acea combinație unică de bunăstare economică, de coeziune socială și de o bună calitate a vieții în ansamblu, care a caracterizat perioada postbelică”**⁵.

Tratatul de la Amsterdam

Semnat la 2 octombrie 1997 și intrat în vigoare la 1 mai 1999, Tratatul de la Amsterdam reprezintă un progres substanțial în ceea ce privește bazele „constituționale” ale politicilor UE și ale procesului de democratizare.

Obiectivele principale ale acestui tratat sunt:

- să plaseze ocuparea forței de muncă și drepturile cetățenilor în inima Uniunii;
- să îndepărteze ultimele bariere din calea libertății de mișcare și să întărească securitatea;
- să dea Europei o voce mai puternică în problemele mondiale;
- să facă structura instituțională a Uniunii Europene mai eficientă în vederea extinderii Uniunii, adică de a pune la locul potrivit instituții autorizate eficient, pentru a pregăti calea pentru extindere, în special spre țările din Europa Centrală și de Est și pentru a da Uniunii Europene instrumentele de care are nevoie pentru a-și îndeplini responsabilitățile atribuite prin Tratatul de la Maastricht în mod mai eficient.

Programul Tratatului de la Amsterdam include noi prevederi, dar și

⁵ Politique sociale européenne. Une voie à suivre pour l'Union, „Livre Blanc”, COM (94)333 din 27 iulie 1994

modificarea celor vechi, astfel:

- Includerea în corpul principal al tratatului consolidat sub un nou titlu – XI: Politică socială, educație, formare profesională și tineret (textele originale din articolele 117-128 au fost înlocuite cu articolele renumerotate și substanțial reformulate, 136-150);
- Înscrierea unui nou titlu IV: vize, azil, imigrație și alte politici legate de libera circulație a persoanelor;
- Introducerea unui articol nou 152 în titlul XIII, cu privire la sănătatea publică;
- Amendarea conținutului unor articole care se referă la mediul înconjurător, fondul de coeziune, libera circulație a lucrătorilor și protecția consumatorului;
- Înscrierea unui titlu nou VIII: Ocuparea forței de muncă (art.125-130) în care sunt stabilite obiective și responsabilități ale statelor membre și ale Uniunii etc.

Cu toate că organismele Uniunii au fost mai mult implicate, re afirmă rolul complementar al Uniunii și respectarea principiului subsidiarității.

Programele de acțiuni sociale pentru perioada 1995-2000

La nivelul Uniunii Europene s-au elaborat 2 programe de acțiuni sociale pe termen mediu, respectiv *programul pentru perioada 1995-1997 și programul pentru perioada 1998-2000*.

Priorități ale programului de acțiune 1995-1997 în domeniul politicii sociale europene⁶

- **Utilizarea mai eficientă a Fondului social în scopul promovării ocupării forței de muncă;**
- **Încurajarea formării generale și profesionale;**
- **Facilitarea libertății de mișcare în interiorul uniunii (revizuirea, de exemplu, a directivelor referitoare la recunoașterea diplomelor și transferul dreptului de pensie);**
- **Stabilirea unui ansamblu de norme minimale în toate segmentele politicii sociale;**

⁶ Constantin Grigorescu (coord.), Maria Poenaru și Maria Molnar, *Dimensiunea socială a Uniunii Europene*, Editura Societatea Română de Economie, Economica, IRLI, anul XI, 2002

- **Adaptarea de reglementări care să permită consilierea vieții profesionale și a vieții de familie și reglementări referitoare la muncă cu timp parțial;**
- **Aplicarea principiului egalității șanselor în toate domeniile politicii sociale;**
- **Acordarea de ajutoare celor lipsiți de mijloace de existență, persoanelor handicapate și persoanelor vârstnice;**
- **Dezvoltarea dialogului social;**
- **Intensitatea colaborării între organizațiile neguvernamentale;**
- **Analiza incidentelor dezvoltării societății informaționale în plan social.**

Programul de acțiune pentru perioada 1998-2000 a avut la bază realizările primului program și noile prevederi referitoare la domeniul social cuprinse în Tratatul de la Amsterdam. Principalele obiective ale acestui program sunt:

- **Combaterea șomajului, în special în rândul tinerilor și femeilor;**
- **Reorganizarea timpului de muncă și de pregătire ca urmare a nevoilor de adaptare provocate de noile tehnologii și de societatea informațională;**
- **Combaterea și prevenirea sărăciei și a excluziunii sociale care însoțesc prosperitatea și bogăția.**
- **Aceste obiective demonstrează rolul proactiv al politicii sociale și a fost aplicat în tandem cu Strategia de ocupare europeană adoptată la Amsterdam (1997).**

Tratatul de la Nisa

Tratatul de la Nisa a fost semnat în decembrie 2000, având ca scop major pregătirea mașinăriei instituționale a UE pentru extindere. Odată cu semnarea tratatului s-a pornit dezbateră Agendei Sociale Europene și viitoarei arhitecturi sociale europene.

Unul din obiectivele tratatului vizează **„modernizarea și îmbunătățirea modelului social european”** având la bază principiul că **„oamenii constituie activul cel mai valoros la UE. Investițiile în oameni vor să fie o maximă**

importanță pentru bunăstarea și locul pe care Europa îl ocupă în economia viitorului”⁷

Pentru următorii ani, **Agenda Socială** dezbătută la Lisabona și aprobată la **Nisa**, identifică următoarele provocări majore în plan social:

- Îmbunătățirea mediului de muncă pentru protecția sănătății și a siguranței lucrătorilor la locul de muncă;
- Condiții de muncă;
- Securitatea socială și politica socială a lucrătorilor;
- Protecția lucrătorilor al căror contract de muncă s-a încheiat;
- Informarea și consultarea lucrătorilor;
- Reprezentarea și apărarea colectivă a intereselor și angajatorilor, inclusiv codecizia;
- Condiții de ocupare pentru nonnaționali rezidenți legal pe teritoriul comunitar;
- Integrarea persoanelor excluse de pe piața muncii;
- Egalitatea între bărbați și femei cu privire la oportunitățile pe piața muncii și la tratament în muncă;
- Combaterea excluziunii sociale;
- Modernizarea sistemelor de protecție socială.

Consiliul European de la Nisa a pus un accent deosebit pe combaterea sărăciei și excluziunii sociale și a convenit asupra a patru obiective:

- Facilitarea ocupării forței de muncă prin creșterea măsurilor active de combatere a șomajului, accesul la sistemele de educație și formare profesională, îmbunătățirea mobilității forței de muncă și accelerarea procesului de recunoaștere reciprocă a diplomelor, certificatelor și calificărilor profesionale, etc.;
- Prevenirea riscurilor excluziunii sociale. Acest obiectiv are în vedere: promovarea incluziunii informaționale, prevenirea supraîndatorării și a fenomenului „oameni fără casă” și susținerea solidarității familiale;
- Îmbunătățirea și modernizarea sistemului european de protecție socială, în vederea cooperării dintre statele membre în acest domeniu, armonizarea sistemelor de pensii, armonizarea sistemelor salariale, etc. Acest obiectiv vizează categoriile cele mai vulnerabile ale societății: persoanele care se confruntă cu sărăcia persistentă,

⁷ unul din principiile prezentate de Consiliul European de la Lisabona

persoane handicapate sau persoane care se confruntă cu probleme sociale de integrare (bolnavi mintal, consumatori de droguri și alcoolici, exdeținuți, prostituate etc.); eliminarea excluderii sociale în rândul copiilor; acțiuni în favoarea zonelor defavorizate etc.;

- Mobilizarea tuturor organismelor cu responsabilități în domeniul social și a celor afectați de sărăcie și excludere socială.

Pornindu-se de la aceste obiective, statele membre au elaborat **Planuri naționale de acțiune pentru promovarea incluziunii sociale**, care cuprind programele de combatere a sărăciei și excluderii sociale pe următorii doi ani.

Prin prezentarea politicii sociale în documentele Uniunii Europene, se constată că dimensiunea socială a constituit un subiect mai puțin abordat în comparație cu dimensiunile economice legate de formarea pieței unice, liberalizarea mișcării capitalurilor sau formarea Uniunii monetare, deoarece în perioada postbelică (pe durata a trei decenii) s-a înregistrat o prosperitate economică ridicată și crescândă a cetățenilor din statele membre și convingerea că progresul economic va conduce la progres social. Dar, eforturile concretizate în rezultate pozitive în plan economic n-au rezolvat în mod automat și problemele sociale cu care se confruntă cetățenii statelor membre. În primul rând, putem aminti câteva probleme sociale derivate de pe piața muncii: creșterea numărului de șomeri și rata prea scăzută a angajării; șomaj structural și pe termen lung și mari dezechilibre regionale în ceea ce privește șomajul, etc. În al doilea rând, este vorba despre „criza statului bunăstării”, datorită programelor de securitate socială foarte costisitoare în raport cu veniturile alocate în acest scop, și care a făcut ca vechiul sistem să nu mai poată fi eficient, impunând necesitatea unei reforme în sistemul de securitate socială, în special în domeniul pensiilor, alocațiilor de șomaj, alocații familiale etc.

Aceste evoluții au determinat organismele UE să ia în considerare problemele sociale și politice care susțin rezolvarea lor, astfel că, la Summitul de la Lisabona (martie 2000) s-a subliniat faptul că **„este momentul să se efectueze reforme economice și sociale, ca parte a unei strategii pozitive care combină competitivitatea cu coeziunea socială”**.

Ținând seama de evoluțiile noii economii bazată pe informație s-a stabilit că noul obiectiv strategic în acest domeniu (2001-2010) este acela că **„Uniunea Europeană să devină cea mai competitivă și dinamică economie din lume, bazată**

pe informații, capabilă de creștere economică susținută, cu locuri de muncă mai multe și mai bune și o mai mare coeziune socială”⁸.

7.1.2 Coeziunea socială

Termenul de „**coeziune socială**” a apărut pentru prima dată în Tratatul de la Roma (art. 130 a) unde se precizează că «Comunitatea va dezvolta și accentua acțiunile care să conducă la sporirea **coeziunii sale economice și sociale**».

Realizarea dorinței comune de a obține **coeziunea socială** și armonia între cetățenii Uniunii Europene, a început să se manifeste pe la mijlocul anilor '80, iar punctul maxim a fost atins după lansarea Programului de creștere a Pieței Unice prin conștientizarea faptului că integrarea poate genera efecte economice și sociale negative. Devenea clar că anumite grupuri sociale vor fi defavorizate și se va accentua prăpastia între săraci și bogați. Aceste grupuri cuprindeau: șomerii pe termen lung, tinerii în căutarea unui loc de muncă, lucrătorii mai puțin calificați, lucrătorii pe perioade determinate de timp și cei de pe piața subterană a forței de muncă.

Prin **coeziunea socială** se urmărește ca cetățenii tuturor țărilor participante să perceapă relativ la fel, avantajele procesului inflaționist. În acest sens Tratatul de la Maastricht a reiterat importanța introducerii de măsuri care să permită tuturor cetățenilor din Uniunea Europeană să perceapă că sunt beneficiarii direcți ai adâncirii și integrării. În tratat se specifică că «**Uniunea va și își va propune ca obiective viitoare promovarea progresului economic și social care să fie echitabil și susținut... prin întărirea coeziunii economice și sociale**» (Art. 13 TEU) și respectiv «**Uniunea va avea ca deziderate proprii... un înalt nivel de ocupare a forței de muncă și protecția socială, creșterea standardelor de viață și a calității vieții, coeziunea economică și socială între statele membre**» (art. 2 TEU).

În acest sens în 1989 s-a adoptat Cartea Drepturilor Sociale Fundamentale (Carta Socială) care garantează o serie de drepturi fundamentale care se referă la locuințe, sănătate, educație, locuri de muncă, protecție socială cât și la nediscriminare. Acestea pot fi clasate în două categorii: **a) condiții de muncă și b) coeziunea socială**.

⁸ Constantin Grigorescu (coord.), Maria Poenaru și Maria Molnar, *Dimensiunea socială a Uniunii Europene*, Editura Societatea Română de Economie, Economica, IRLI, anul XI, 2002, p.200

Coeziunea socială garantează:

- dreptul la protecția sănătății, dreptul la securitate socială și dreptul la asistență socială și medicală, dreptul de a beneficia de serviciile sociale;
- dreptul copiilor și adolescenților la protecție împotriva pericolelor fizice și morale;
- dreptul familiilor și al indivizilor care le compun la o protecție juridică, socială și economică;
- dreptul muncitorilor migranți și al familiilor lor la protecție și asistență;
- dreptul persoanelor în vârstă la o protecție socială.

Promovarea coeziunii sociale se realizează ținând cont de următoarele elemente:

- amplitudinea inegalității în termen de venituri, îngrijire medicală și condiții de viață, care afectează diferite categorii de populație precum persoanele în vârstă, copiii, femeile, șomerii pe timp îndelungat, handicapații, imigranții;
- eficacitatea cu care sistemul instituțional de protecție socială, de învățământ, de îngrijire medicală, poate reduce aceste inegalități;
- evoluția participării cetățenilor la viața socială, mai bine zis, modul în care contribuie direct la construcția și consolidarea coeziunii sociale luând mereu parte la viața politică și socială;
- efectele asupra mecanismelor actuale ale inegalităților determinate de noile evoluții macro-economice cum sunt introducerea de noi tehnologii, globalizarea;
- individualizarea în creștere conduce la fragmentarea socială sau creează la indivizi posibilitatea și dorința de a se angaja în activități care să întărească coeziunea socială.

Este posibil să se analizeze evoluția **coeziunii sociale** examinând tendințele din cel trei mari domenii – **venituri, educație, sănătate** – care influențează calitatea vieții cetățenilor.

Din punct de vedere al **veniturilor** aproximativ 18% din cetățenii U.E. au avut un venit mediu echivalent care reprezenta mai puțin de 60% din media națională. Protecția oamenilor cu venit mic a fost relativ crescută (20-24%) în Grecia, Irlanda, Portugalia și Regatele Unite și cea mai scăzută în Danemarca, Olanda și Finlanda (9-11%). De asemenea la nivelul U.E. se remarcă trei tipuri de gospodării care sunt mai sărace decât media: părinții singuri cu copii în întreținere

(36%); cuplurile cu 3 sau mai mulți copii (27%); cei care locuiesc singuri (23%), mai ales femei (26%)⁹

Salariul fiind principala sursă de venituri, promovarea unei ameliorări cantitative și calitative a ofertei de locuri de muncă este un instrument capital al tuturor politicilor destinate stăpânirii și reducerii inegalităților și riscului de excluziune. Situația locurilor de muncă în Europa se ameliorează, astfel că datele disponibile arată o creștere anuală de 1,2% din 1995, ceea ce a dus la scăderea ratei șomajului de la 13,1% în 1994 la 9,9% în 1998. Șomajul scade în toate statele membre, dar mai puțin în Grecia și Spania care au cele mai ridicate rate ale șomajului 15% respectiv 12% în 1998. Cei mai afectați sunt tinerii, aproximativ unul din 10 tineri sunt șomeri, astfel în 1998 în UE 4,25 milioane de tineri cu vârste cuprinse între 15-24 de ani erau șomeri, aceasta reprezintă 9,2% din populația tânără sau altfel spus 19,5% din piața forței de muncă. Având în vedere că tinerii reprezintă viitorul unei societăți, forța de muncă viitoare, statele membre **„se vor asigura că fiecărui tânăr șomer i se oferă un nou început înainte de a ajunge la 6 luni de șomaj, sub formă de training (calificare), recalificare, muncă efectivă, un serviciu sau oricare altă măsură de angajare cu perspectiva să îl integreze pe piața muncii”**¹⁰.

A deține sau a putea obține un venit este cheia care îți permite să alegi și să ajungi (să ai acces) la o gamă largă de bunuri și servicii. Pentru a reduce inegalitățile, statele membre sunt dotate cu un sistem complex de transferuri sociale care permit redistribuirea veniturilor către categoriile defavorizate. Astfel, apare importanța protecției sociale, care este ca o pânză protectoare care consolidează **coeziunea socială** și protejează cetățenii împotriva unei multitudini de riscuri. În 1996, cheltuielile cu protecția socială în UE au reprezentat 28,7% din PIB în comparație cu 25,4% în 1990. Cele mai mari cote au fost atinse în cele trei state membre nordice (32-35%), în timp ce Grecia, Spania, Irlanda și Portugalia au avut cele mai slabe cote (19-23%). Principalele surse de finanțare pentru sistemul de protecție socială sunt: contribuții salariale ale angajaților 39,2%; contribuții guvernamentale generale 31,4%; contribuții sociale pentru protecția persoanelor 24,3% și alte contribuții 5,1%. Acest sistem este în ansamblu acceptat pe scară largă, iar Tratatul de la Amsterdam (art. 2) stipulează că: **„Comunitatea are ca țel să promoveze pe tot teritoriul un nivel înalt de protecție socială”**. Comisia a adoptat pe 14 iulie 1999 un Comunicat referitor la extinderea modernizării protecției sociale la toate țările membre. Comunicatul stabilește o agendă de reflecție colectivă la patru obiective: **să se obțină venituri sigure prin muncă, să se facă pensiile sigure și sistemul de pensii viabil, să se promoveze includerea socială, să se asigure protecția de sănătate de înaltă calitate.**

⁹ Tendances et politiques sociales-nr.2, aprilie 2001

¹⁰ Ghidul locurilor de muncă, 2000

Chiar dacă transferurile sociale reduc sărăcia în toate statele membre, 17% din cetățenii UE au un nivel scăzut de venituri. Mai puțin de jumătate dintre aceștia (în jur de 7%) trăiesc într-o sărăcie persistentă (de 3 sau mai mulți ani) confruntându-se cu situația de a fi excluși din numeroase domenii (venituri, locuință, educație etc.). Important este că structura populației care are un venit insuficient se schimbă destul de des.

Pentru a examina eficacitatea regimurilor de securitate socială trebuie comparată rata de sărăcie relativă înainte de transferurile sociale, care este îndeosebi legată de forțele pieței, și rata sărăciei relativă după transferuri. Cele mai bune rezultate sunt obținute de Danemarca, țările de jos, Luxemburg și Irlanda. Cazul Danemarcei este în particular foarte interesant. Chiar dacă înregistra unul dintre cel mai ridicate niveluri ale sărăciei relative înainte de transferuri, această țară atinge unul din cele mai scăzute niveluri după ce se iau în calcul transferurile sociale și de asemenea, cel mai scăzut nivel al sărăciei în rândurile copiilor – în Danemarca doar 4% dintre copii mai mici de 16 ani trăiesc în sărăcie relativă, față de 26% în Regatul Unit. Italia și Grecia au ratele de sărăcie cele mai scăzute dar efectele transferurilor sociale sunt notabil mediocre, ratele rămânând după transferuri relativ ridicate. Astfel, persoanele care nu dispun decât de venituri slabe nu sunt în măsură să profite de oportunitățile de a-și ameliora sănătatea, educația, accentuându-se astfel și mai mult inegalitățile din societate.

În ceea ce privește **educația**, analiza arată că aceasta este unul dintre factorii prealabili cei mai importanți care condiționează intrarea pe piața muncii precum și accesul la venituri mai bune și la o viață profesională mai lungă. Nivelul de educație influențează în același timp și alte aspecte ale vieții socio-economice precum participarea la viața socială, comportamentul de consumator și utilizarea noilor tehnologii.

Nivelul studiilor a crescut în toate statele membre în cursul ultimelor decenii. Mai mult de 7 persoane din 10 având între 25 și 29 de ani au terminat măcar cel de-al doilea ciclu de învățământ secundar. Este vorba de o creștere majoră pentru un salt de o singură generație: în clasa celor de 50-64 de ani, mai puțin de 5 persoane din 10 ating acest nivel (ancheta despre forța de muncă 1999). Diferențele dintre nivelul educației între bărbați și femei au regresat net, iar situația chiar s-a inversat în unele țări. O mare parte din populația țărilor scandinave au un nivel crescut al calificării – aceste țări preocupându-se pentru ridicarea nivelului de educație în rândul categoriilor cele mai dezavantajate ale populației. Însă în unele state membre inegalitățile referitoare la nivelul de educație și calificare au rămas însă importante.

De asemenea, calitatea sistemului educativ, joacă un rol major în lupta contra excluziunii. În societatea cunoștințelor, un nivel insuficient de educație și formare este o cauză majoră a excluziunii. În ciuda evoluției pozitive a nivelului de

studii a rămas o proporție semnificativă de tineri care, chiar dacă termină școala nu posedă calificarea suficientă pentru a trăi, a muncii și a învăța în societatea de azi. Toate statele membre se confruntă cu problema tinerilor care abandonează școala: 19% din tinerii din U.E. pleacă din sistemul școlar fără să fi atins decât un nivel foarte slab de educație. Amploarea problemei variază considerabil această cifră plecând de la 7% în Suedia până la 45% în Portugalia. Pentru acești tineri, șomajul este o amenințare reală care în ultimă instanță conduce la excluziune.

Sănătatea joacă un rol important în dezvoltarea socio-economică și constituie una din preocupările majore a celor mai mulți europeni. Sănătatea și economia sunt legate foarte bine atât la nivel individual cât și la nivel macroeconomic și sunt necesare studii care să măsoare impactul modificării stării de sănătate asupra muncii remunerate precum și efectul degradării societății asupra situației economice a menajelor. În general starea noastră de sănătate este mai degrabă produsul vieții noastre cotidiene decât al sistemului de sănătate. Politicile din alte domenii cum sunt transporturile, locuințele, educația, protecția socială, influențează considerabil sănătatea populației. Europeanii trăiesc foarte mult și mai ales au sănătatea bună un timp îndelungat. Această situație este rezultatul unei ameliorări și a progresului științei și tehnologiei. Speranța de viață a crescut constant. În medie populația trăiește cu 10 ani mai mult în ultimii 50 de ani. Femeile se pot aștepta să fie perfect sănătoase până la 62 ani și să ajungă la 74 ani fără nici o incapacitate gravă, pentru bărbați cifrele sunt de 60 și 69 ani. Speranța medie de viață diferă foarte puțin de la un stat la altul.

Totuși, în interiorul aceluiași stat studiile naționale arată că speranța de viață și starea de sănătate variază net în funcție de clasa socială. Țările candidate sunt încă în stadiul în care, însă, cheltuielile pentru sănătate pe cap de locuitor sunt mult inferioare nivelului cerut pentru ca speranța de viață să atingă nivelul din țările membre. Atât nivelul de educație cât și nivelul veniturilor influențează percepția pe care fiecare individ o are asupra stării sale de sănătate. Proporția celor care cred că au o sănătate proastă sau foarte proastă este net superioară la persoanele care au un nivel slab de educație. La ora actuală mărirea longevității merge în paralel cu o creștere a mortalității și a handicapurilor cronice. Astfel, pentru a rămâne sănătos cât mai mult timp trebuie să realizeze de-a lungul vieții maximizarea șanselor unei bunăstări economice, fizică, socială și mentală.

Sănătatea și securitatea socială la locul de muncă s-au bucurat de o atenție susținută în Europa Comunitară. Au fost adoptate trei programe de acțiune în acest sens, primul program a fost adoptat în 1978 și a avut mai mult un caracter teoretic, cel de-al doilea în 1984 a pus accent pe măsuri practice concrete, cum ar fi prevenirea accidentelor și riscurilor, precum și protecția împotriva substanțelor periculoase și a zgomotelor, subliniind necesitatea asigurării unei formări și informări adecvate a patronilor și muncitorilor asupra acestor probleme. Al treilea

program, cel din 1989, s-a axat pe următoarele probleme majore: securitate și ergonomie, sănătate și igienă, informare și formare, întreprinderi mici și mijlocii și dialog social. Pe lângă aceste programe mai pot fi menționate și alte măsuri cum ar fi: „**Fundația europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de trai și de muncă**”, instituită la Dublin în 1975.

În anul 1992 a fost declarat „**Anul european pentru securitate, igienă și sănătate la locul de muncă**”. În 1995 s-a adoptat al patrulea program comunitar pentru securitate, igiena și sănătatea în timpul muncii pentru anii 1996-2000. Acest program prevede în principal, îmbunătățirea mediului muncii și urmărește în același timp, o mai mare coeziune a acțiunilor preconizate precum și o cooperare mai strânsă cu țările terțe. Toate aceste măsuri comportă un nou program SEIF (Safety Action for Europe) care să permită susținerea unor proiecte concrete, mai ales pentru întreprinderile mici și mijlocii. O contribuție importantă a avut-o și Parlamentul European care a adoptat o serie de rezoluții privind medicina și accidentele de muncă, energia nucleară și necesitatea asigurării unei protecții eficiente a muncitorilor împotriva radiațiilor ionizate, urmărind îmbunătățirea condițiilor de trai și de muncă în spațiul Europei comunitare.

O importanță deosebită la nivelul comunității europene se acordă muncitorilor emigranți, astfel prin intermediul Cartei sociale europene le sunt garantate anumite drepturi de bază, atât pentru a înlesni accesul la muncă cât și pentru a-i proteja, pe ei și pe familiile lor, împotriva unor anumite forme de discriminare odată ce sunt angajați. Securitatea socială a muncitorilor emigranți presupune respectarea următoarelor principii de bază: **principiul egalității**, **principiul cumulului** – muncitorul emigrant poate beneficia într-o țară, de aceleași prestații sociale (boală, invaliditate, bătrânețe, șomaj, deces) ca în țara de proveniență; **principiul exportabilității** – prestațiile sociale pot fi vărsate în alte state comunitare; **interdicții ale prestațiilor duble** – oricine a cotizat la regimul de securitate socială în două sau mai multe state membre, în aceeași perioadă, nu poate beneficia de prestări similare. Toate acestea au fost necesare, pentru că, muncitorii emigranți sunt prea adesea victime ale discriminării în ceea ce privește locul de muncă.

„**Coeziunea socială**” presupune: armonizarea unor măsuri în domeniul social pentru a face posibilă circulația lucrătorilor în interiorul grupării; un obiectiv general: de a proteja lucrătorii de potențialele efecte negative ale realizării pieței europene integrate și liberalizate; accentuarea consensului țărilor membre cu privire la problemele specifice ale grupărilor sociale mai puțin favorizate într-o piață integrată. Această prevedere se referă la tinerii în căutarea de loc de muncă, femei, persoanele în vârstă etc.

Însă se naște o întrebare: **până la ce punct indivizii și grupurile care formează societatea sunt legați printr-un spirit de armonie, valori, obiective și o relație de solidaritate?**

Dezideratul „**coeziune socială**” rămâne încă retoric pentru că acțiunile guvernelor naționale au un aport limitat în raport cu acțiunile comunitare, în primul rând ca urmare a implicațiilor politice ale transferului de responsabilități și, în al doilea rând, ca urmare a posibilelor consecințe economice și chiar fiscale.

7.1.3 Ocuparea – obiectiv major al Uniunii Europene

Ocuparea forței de muncă se numără printre cele mai serioase probleme cu care se confruntă lumea de astăzi, indiferent de gradul de dezvoltare al diferitelor țări, pentru că, pe de o parte, nivelul, structurile și eficiența ocupării reflectă performanțele macroeconomice, precum și capacitatea sistemului economic de a valoriza și valorifica resursele disponibile, iar pe de altă parte munca este singura măsură a contribuției individului la activitatea productivă, iar prin aceasta, individul își găsește și își definește rolul și statusul în societate.

Preocupările Uniunii Europene pentru ocuparea forței de muncă s-au manifestat odată cu **Tratatul de la Maastricht din 1991**, unde s-au anticipat obiectivele viitoarei Strategii Europene de Ocupare a Forței de Muncă, conturând cadrul necesar elaborării unei politici sociale europene. Numit și Tratatul Uniunii Europene acesta a urmărit două obiectiv: promovarea ocupării forței de muncă și îmbunătățirea condițiilor de viață și muncă și să facă posibilă armonizarea lor, astfel încât, să se asigure o dezvoltare a resurselor umane și combaterea șomajului.

Apoi, în **1994 Consiliul European de la Essen** a identificat cinci domenii prioritare de acțiune pentru promovarea ocupării forței de muncă:

- îmbunătățirea posibilităților de ocupare a forței de muncă prin promovarea investițiilor în formarea profesională;
- creșterea importanței ocupării pentru creșterea economică;
- reducerea costurilor salariale indirecte;
- creșterea eficienței politicilor privind piața muncii;
- îmbunătățirea asistenței acordate grupelor celor mai afectate de șomaj.

În **decembrie 1996 la Consiliul European de la Dublin** s-a prezentat un raport comun cu privire la acțiunile lansate pentru atingerea celor 5 obiective, astfel încât, ocuparea forței de muncă să devină o problemă de interes comun la nivel european și să încorporeze lupta împotriva șomajului într-o viziune pe termen mediu și lung.

O dată cu intrarea în vigoare a **Tratatului de la Amsterdam, în octombrie 1997**, oferta forței de muncă a devenit unul din obiectivele Comunității

Europene și introduce conceptul de strategii coordonate pentru ocuparea forței de muncă. Pentru prima dată, politica de ocupare a forței de muncă a fost declarată ca fiind o sarcină europeană comună, iar șomajul este recunoscut ca „o problemă de îngrijorare generală” pentru Europa și subiect de maximă prioritate în toate Statele Membre. În termeni practici, Consiliul trasează liniile directoare pentru ocuparea forței de muncă, care sunt compatibile cu liniile politicii economice, urmărește să existe o coordonare a mecanismelor stabilite la nivel comunitar și consiliul poate face recomandări statelor membre în baza raportului anual asupra politicilor de ocupare a forței de muncă, acționând cu majoritate calificată pe baza recomandărilor Comisiei.

Summitul de la Luxemburg din 21 noiembrie 1997 a lansat punerea în practică a noii metode, adoptând primele linii directoare (22 în prezent) privind ocuparea, structurate în patru grupe de acțiune, numite pilonii liniilor directoare pentru ocupare: *I capacitatea de inserție profesională, II-promovarea inițiativei și spiritului întreprinzător; III-încurajarea adaptabilității dintre sectoarele de activitate și angajații lor; IV-promovarea egalității dintre bărbați și femei.*

I. Capacitatea de inserție profesională presupune politici noi, active și măsuri de prevenire a șomajului de lungă durată și a discriminării, care să permită:

- ca fiecare tânăr să aibă o slujbă, să urmeze un curs de pregătire în următoarele 6 luni de la absolvirea școlii;
- crearea de posibilități pentru șomerii adulți de a obține un loc de muncă sau o pregătire înainte de a intra sub incidența șomajului de lungă durată (12 luni);
- ca cel puțin 20% din numărul șomerilor să fie antrenați într-un program de pregătire în perioada de șomaj;
- dezvoltarea unui sistem de impozitare care să stimuleze ocuparea și să conducă la prelungirea carierei persoanelor mai în vârstă;
- implicarea partenerilor sociali în îmbunătățirea posibilităților de ocupare;
- încurajarea procesului de învățare pe toată durata vieții, în special legat de tehnologia informației și îmbunătățirea accesului la ocupare pentru persoanele mai în vârstă;
- îmbunătățirea sistemului de învățământ cu scopul de a pregăti cursanți pentru viața de muncă;
- îmbunătățirea nivelului de educație a tineretului, de exemplu în ce privește modernizarea pregătirii în școală, a sistemelor de practică și a transferului de cunoștințe;

- dezvoltarea de politici active pentru integrarea persoanelor cu incapacitate de muncă (handicap), minorităților etnice și al altor grupuri dezavantajate.

II. Antreprenoriatul a însemnat:

- reducerea birocrăției;
- promovarea antreprenoriatului și a inițiativelor pe cont propriu;
- utilizarea societăților informaționale pentru crearea de locuri de muncă;
- reducerea poverii fiscale și a costurilor de muncă;
- examinarea unor metode de reducere a TVA pentru anumite activități.

III. Adaptabilitate prin:

- implicarea partenerilor sociali în modernizarea vieții de muncă și a modului în care este organizat locul de muncă și pregătirea necesară;
- revederea cadrului contractual;
- crearea de stimulente pentru pregătire la domiciliu.
- IV. Oportunități egale pentru femei și bărbați înseamnă:
- echilibrarea raportului bărbați/femei în muncă și remunerare egală;
- promovarea unor politici orientate spre familie și îngrijire (de exemplu, adaptarea programului de lucru, pentru femei și copii);
- facilitarea reintrării pe piața muncii.

Aceste linii directoare conțin propuneri incluse ulterior în planurile naționale de acțiune, care fac parte dintr-o strategie multianuală.

Consiliul European de la Cologne din iunie 1999 a adoptat Pactul Economic European care are la bază trei piloni: *I coordonarea politicii economice și îmbunătățirea dintre evoluția salariilor și politica monetară, bugetară și fiscală; II- dezvoltarea și continuarea implementării strategiei ocupării forței de muncă; III-reforma structurală și modernizări pentru îmbunătățirea capacității inovative și a eficienței pieței muncii, bunurilor și serviciilor, și capitalurilor* (acces la internet în toate școlile, dezvoltarea comerțului electronic, modificarea modului de organizare a muncii și a timpului de muncă, crearea de noi locuri de muncă prin inovații și societatea informațională).

Consiliul European de la Lisabona (martie 2000) și-a propus ca țintă strategică pentru următorul deceniu să devină cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere, capabilă de o creștere economică durabilă, cu mai multe locuri de muncă și o mai mare coeziune socială. A insistat pe un efort susținut în vederea reducerii numărului crescut de șomeri, a definit totala ocupare ca obiectiv prioritar pe termen lung pentru noua economie europeană, sub forma

unor obiective ambițioase privind rata șomajului în 2010 (70% pe ansamblu și 60% pentru femei). Adaptările ulterioare ale liniilor directoare pentru ocupare au fost în principal motivate de concluziile **Summitului de la Stockholm**, unde Consiliul European a completat obiectivele de la Lisabona cu altele intermediare privind rata șomajului de atins în 2005: 67% pe ansamblu și 57% pentru femei. Mai mult, a fost fixat un nou obiectiv privind o rată a șomajului de 50% pentru persoanele în vârstă (2010).

Consiliul European de la Nisa, din decembrie 2000, a probat Agenda Socială Europeană, care definește prioritățile de acțiune pentru următorii 5 ani, identificate în 6 linii directoare majore: **locuri de muncă mai multe și mai bune; crearea unui echilibru între flexibilitate și securitate; lupta împotriva sărăciei și a tuturor formelor de excludere socială; modernizarea protecției sociale; promovarea egalității de gen; accentuarea aspectelor de politică socială ale integrării și relațiilor externe ale Uniunii**. Ceea ce a introdus nou este aspectul calității ca punct central al agendei politicii sociale și, în special, calitatea muncii ca obiectiv important al Strategiei Economice Europene.

Consiliul european de la Barcelona, din martie 2002, a reafirmat importanța luptei împotriva sărăciei și excluderii sociale și a invitat Statele Membre să stabilească măsuri pentru reducerea, până în anul 2010 a numărului de persoane expuse riscului sărăciei și excluderii sociale. Prioritățile se îndreaptă spre politicile active de ocupare a forței de muncă. Programul multianual va include: adaptabilitatea firmelor la concedierile colective; moderarea salariilor; productivitate; pregătire continuă; noi tehnologii; organizarea flexibilă a muncii etc.

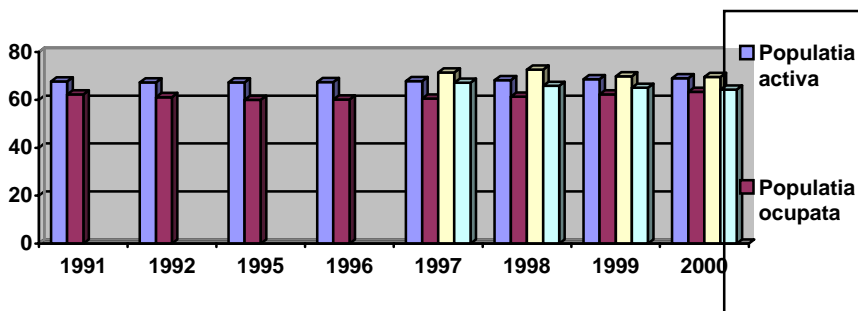
Cu toate aceste preocupări privind ocuparea forței de muncă, Uniunea Europeană nu a reușit să rezolve unul din obiectivele sale de bază, acela de a crea oportunități de muncă pentru toți. În acest sens există mai multe motive care au condus la situația actuală, printre care amintim dificultățile de a face față șocurilor macroeconomice (1970, 1980 – criza petrolului și tulburările de la începutul anilor '90), și lipsa de politici economice coordonate, orientate spre realizarea creșterii și stabilității economice; incapacitatea de a face față transformărilor actuale de pe piața muncii, pentru că, pe de o parte mulți șomeri, datorită educației și uzurii abilităților și calificărilor nu mai reușesc să se reîncadreze sau să facă față noilor posturi care le sunt oferite, iar pe de altă parte adaptarea Europei la noile tehnologii este relativ redusă, atât în termenii organizării muncii, cât și a lipsei de oportunități de reînnoire a abilităților de-a lungul perioadei active de viață. De asemenea, la Summitul de la Lisabona (martie 2000) au fost identificate principalele caracteristici ale deficitului de ocupare a forței de muncă în Europa. Acestea sunt: **capcana serviciilor** (Uniunea Europeană are un nivel mai mic al angajaților în sectorul serviciilor decât SUA); **capcana generată de gen**

(numai jumătate din femeile UE sunt angajate spre deosebire de 2/3 în SUA); **capcana vârstei** (rata angajării în grupa de vârstă 55-65 ani este scăzută); **capcana abilităților** (abilitățile UE nu corespund suportului tehnic existent); **șomajul structural pe termen lung** (mai mult de un an); **dezechilibrul piețelor regionale atât în Europa cât și în statele membre** (sudul Italiei, Spania, Grecia). Răspunsul Europei la aceste dificultăți este Strategia Europeană de Ocupare a Forței de muncă.

Pentru a înțelege mai bine evoluția pieței muncii în Uniunea Europeană vom prezenta cei mai importanți indici statistici privind: **populația activă, populația ocupată și populația neocupată.**

Populația activă în țările Uniunii Europene reprezenta ca medie, în anul 1991- 67,7% din totalul populației, acest procent a înregistrat ușoare scăderi până în anul 1995, iar după acest an populația activă a înregistrat creșteri succesive ajungând în anul 2000 la 69% (vezi Fig.7.1).

Similar evoluției populației active, **populația ocupată** înregistra în anul 1991 - 62,2%, după care a scăzut până în anul 1995 la 60%. Începând cu anul 1996, populația ocupată a crescut constant ajungând în anul 2000 la 63,3% (vezi Fig. 7.1).

Sursa: Baza de date Eurostat, Biroul Statistic al Comunității Europene, 2001

Figura 7.1 Populația activă și populația ocupată în țările Uniunii Europene

O analiză importantă poate fi realizată comparând indicatorii ocupării la nivelul Uniunii Europene cu indicatorii ocupării din România. Populația activă din România era cu 3,7% peste media Uniunii Europene în anul 1997 și cu 0,6% în anul 2000. Populația ocupată înregistrează același trend, situându-se cu 6,7% peste media Uniunii Europene în 1997 și cu 0,9% în anul 2000 (vezi Fig. 7.1).

La nivelul țărilor membre ale Uniunii Europene se înregistrează valori maxime și minime diferențiate pe fiecare an luat în considerare, corespunzătoare populației ocupate și populației active. După cum se observă în Tabelul 1 de mai jos, țările care au înregistrat valorile minime sunt: Spania, Italia și Grecia, iar țările cu valori maxime: Danemarca și Suedia.

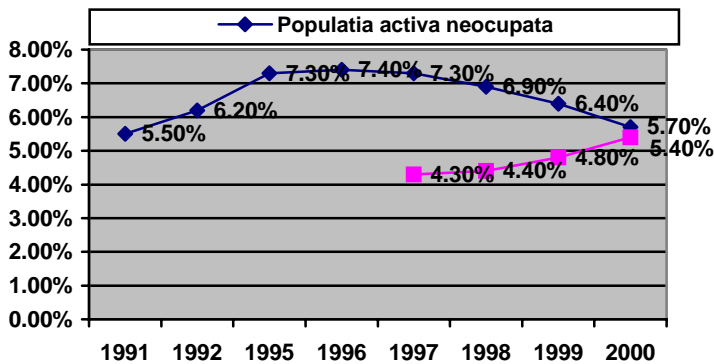
Valorile minime și maxime ale Statelor Membre privind populația activă și ocupată

Tabelul 7.1

Anul	Populația ocupată		Populația activă	
	Valoarea minimă	Valoarea maximă	Valoarea minimă	Valoarea maximă
1991	49,6% Spania	79,5% Suedia	58% Grecia	82,7% Danemarca
1992	48,3% Spania	75,9% Suedia	58,5% Grecia	82,5% Danemarca
1995	46,2% Spania	73,4% Danemarca	57,4% Italia	79,8% Danemarca
1996	47,1% Spania	70,3% Danemarca	57,7% Italia	78,1% Suedia
1997	48,5% Spania	74,9% Danemarca	57,9% Italia	79,8% Danemarca
1998	50,2% Spania	75,1% Danemarca	58,7% Italia	79,7% Danemarca
1999	52,5% Italia	76% Danemarca	59,3% Italia	80% Danemarca
2000	53,5% Italia	76,5% Danemarca	59,9% Italia	80% Danemarca

Sursa: Baza de date Eurostat, Biroul Statistic al Comunității Europene, 2001

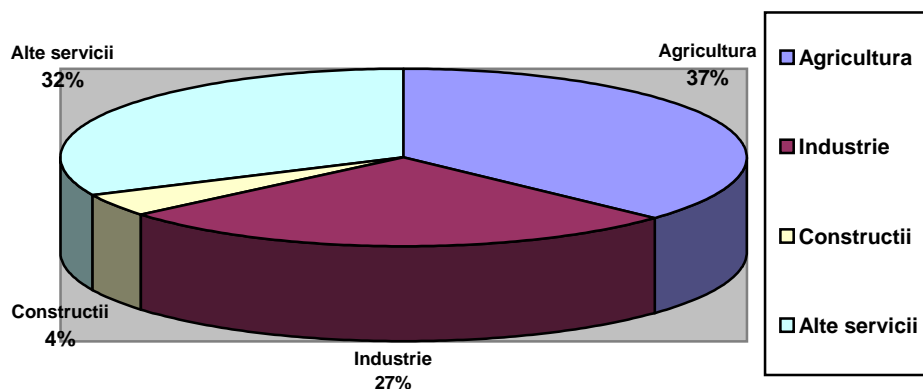
Populația activă neocupată în Uniunea Europeană a înregistrat o creștere constantă de la 5,5% în 1991, la 7,4% în 1996, când a atins valoarea maximă. Din anul 1997 populația activă neocupată a înregistrat un trend descrescător, ajungând în anul 2000 la 5,7% (vezi Fig. 7.2).

Sursa: Baza de date Eurostat, Biroul Statistic al Comunității Europene, 2001

Figura 7.2 Populația activă neocupată în Uniunea Europeană

Populația activă neocupată în România a înregistrat o creștere de la 4,3% în 1997 la 5,4% în 2000, spre deosebire de țările Uniunii Europene unde se constată o diminuare constantă a populației active neocupată, în această perioadă (vezi Fig. 7.3).

Sursa: INS, 2003

Figura 7.3 Populația ocupată pe activități, 2002

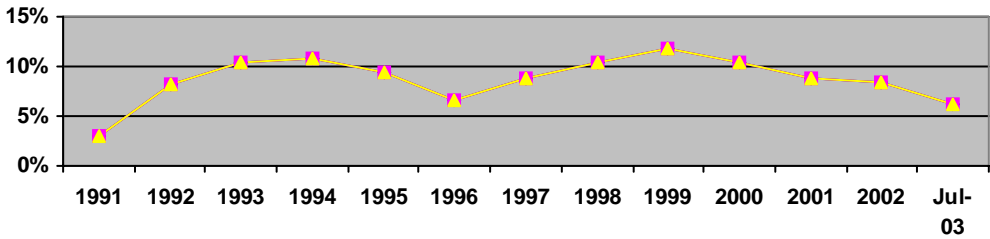
În România, populația ocupată a scăzut cu peste 2,2 milioane persoane (cu circa 21%), în toate domeniile de activitate, cu excepția agriculturii și a unora dintre servicii. Cele mai semnificative scăderi s-au înregistrat în industrie (52,6%) și în special în industria prelucrătoare și în construcții (vezi Fig. 7.3), datorită restructurării și privatizării unor întreprinderilor nerentabile.

Deși în agricultură populația ocupată a crescut cu 13%, numai într-o mică măsură persoanele disponibilizate din industrie și construcții au fost absorbite. În comparație cu Uniunea Europeană ponderea populației ocupate în agricultură este de peste 7 ori mai mare decât media UE-15. Astfel, dacă în România populația ocupată în agricultură era de 37% în 2003, la nivelul UE-15, nu depășește 5% (Grecia și Portugalia înregistrează peste 10%, iar noile State Membre 20%).

În sectorul serviciilor, ponderea populației ocupate a fost în anul 2003 de 32%, înregistrând o creștere cu 4 puncte procentuale față de anul 1990. Totuși nivelul înregistrat în 2003 este de peste 2 ori mai redus decât media UE-15.

Rata de activitate a populației de 15 ani și peste a înregistrat o scădere de la 64,8% (1996) la 62,2% (2001), în acest sens fiind apropiată de nivelul ratei medii de activitate a UE – 15 (64,1%), aceasta datorându-se diminuării sistematice a ratei de ocupare a populației în vârstă de muncă, iar cele mai puternice scăderi remarcându-se în cazul populației urbane.

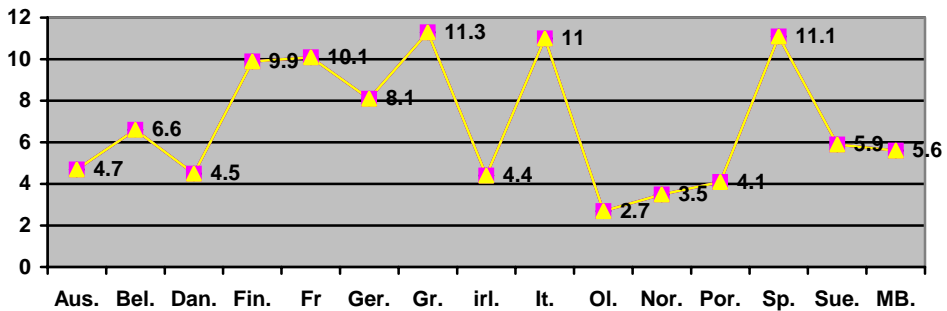
Evoluția ratei șomajului, în perioada 1991-2003 a înregistrat o evoluție oscilantă cu creșteri și scăderi, dar ca trend, aceasta a crescut de la 3% în anul 1991 la 8,4% la sfârșitul anului 2002 (vezi Fig.7.4.), fiind superioară mediei UE-15 de 7,7% în anul 2002, însă mai redusă decât unele State Membre din Europa Centrală și de Est (Polonia – 19,9%, Slovacia – 18,5%, Bulgaria – 17,8%).

Sursa: INS, 2002

Figura 7.4 Evoluția ratei șomajului în România 1991-2003

La nivelul Statelor Membre rata șomajului a înregistrat valori diferențiate, țările cu valorile cele mai mari sunt: Spania cu 14,1%, Grecia cu 11,3%, Italia cu 11% , Franța cu 10,1, iar țările cu valorile minime ale ratei șomajului sunt: Olanda cu 2,7%, Irlanda cu 4,4%, Danemarca cu 4,5% (vezi Fig. 5). La nivelul UE, rata șomajului scade constant de la 10,6% în anul 1997, la 9,9% în 1998, la 9,1% în 1999 ajungând la 8,2% în anul 2000 și la 7,7% în anul 2002.

Sursa: OECD Employment Outlook 2001

Figura 7.5 Șomajul în Statele Membre UE-15

Pentru a contracara efectele negative ale neocupării, UE a elaborat o serie de măsuri active și pasive de prevenire și de combatere a șomajului. Prevenirea și activarea erau pietrele de temelie ale abordării menite să reducă șomajul de lungă durată. Ele urmăreau să prevină intrarea în șomajul de lungă durată și să accelereze ieșirea din el prin recurgerea la măsuri active, ca formarea, strategiile și locuri de muncă subvenționate pentru șomeri. În acest context, cota șomajului de lungă

durată din șomajul total s-a redus de la 50% la 42%, iar șomajul de lungă durată a scăzut de la 5% din populația activă în 1997, la 3,2% în 2001. Deși succesul prevenirii și activării depinde de numeroși factori contextuali și individuali, putem trage câteva concluzii generale asupra eficacității măsurilor caracteristice: acțiunile de formare se dovedesc eficiente pentru unele grupuri țintă (de exemplu femeile ce se reintegrează pe piața muncii, imigranții calificați); rezultatele obținute cu locurile de muncă subvenționate sunt inegale (locurile de muncă subvenționate din sectorul privat fiind mai eficiente decât crearea de locuri de muncă în sectorul public); ajutorul pentru munca nesalariată dă rezultate pozitive, dar posibilitățile de a lărgi aplicarea acestui tip de formulă sunt limitate; asistența în căutarea unui loc de muncă, drept măsură de bază, pare în general eficientă; experiența arată că efectele programelor la scară largă, nepersonalizate (ca cele destinate tinerilor) sunt mai puțin convingătoare, ceea ce se traduce prin faptul că marile programe pot suferi de lipsa unei ținte precise. Astfel, chestiunea integrării durabile a șomerilor pe piața muncii, urmărirea beneficiarilor și raportul cost/eficiență al măsurilor active merită mai multă atenție.

Deși Uniunea Europeană a acordat și acordă o atenție deosebită ocupării forței de muncă, aceasta rămâne, în continuare o problemă serioasă cu care se confruntă toate statele lumii, și caută, în permanență să ia măsuri pentru a ameliora și a rezolva problemele ocupării forței de muncă.

7.2 Integrarea României în Uniunea Europeană – componenta socială

România a fost una dintre primele țări est europene care a întreținut relații economico-sociale cu Comunitatea Europeană, încă de la sfârșitul anilor '70, procedând la recunoașterea de facto a acestei grupări economice prin semnarea Acordului privind crearea Comisiei mixte România-CEE, iar în 1974 România a dinamizat schimburile comerciale cu statele membre, datorită unor factori obiectivi, cum ar fi apropierea geografică, complementaritatea și potențialul economic, precum și evoluția în timp a cadrului juridic.

Din 1975, România a început dialogul cu statele vestice care a dus la semnarea în 1981 a Acordului cu privire la produsele industriale (altele decât cele siderurgice și textile). O dată cu schimbările regimului politic din 1989, relațiile cu Comunitatea Europeană cunosc o dezvoltare rapidă și eficientă, ducând la acreditarea primului ambasador pe lângă comunitate și apoi negocierea și semnarea primului Acord de Comerț și Cooperare Comercială și Economică, intrat în vigoare în 1991.

România s-a asociat la Uniunea Europeană în 1993, prin semnarea unui acord care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1995. Acest acord a devenit baza legală a relațiilor României cu Uniunea Europeană, iar scopul său era să ofere un cadru pentru dialogul politic, pentru promovarea relațiilor comerciale și economice, pentru asistență tehnică și financiară comunitară, cadrul instituțional pentru implementarea, gestionarea și monitorizarea tuturor sectoarelor relațiilor reciproce, și mai ales un cadru adecvat pentru pregătirea integrării treptate a României în UE.

Cererea României de aderare în primul val a fost respinsă, deoarece Comisia a considerat că România nu a făcut progrese suficiente în satisfacerea condițiilor pentru a deveni membru așa cum acestea au fost definite la Copenhaga de către Consiliul European.

În 1999 la Consiliul European de la Helsinki, Uniunea Europeană a hotărât începerea procesului de aderare a României prin deschiderea negocierilor. Efectiv, acest lucru a început în februarie 2000 prin deschiderea primelor nouă capitole din cele 29 câte prevede aquis-ul comunitar, iar încheierea tuturor capitolelor de negocieri și integrarea efectivă fiind previzionată pentru anul 2007.

În vederea accelerării procesului de aderare, Guvernul României a elaborat o strategie națională de dezvoltare pe termen mediu, care cuprinde atât măsuri economice privind accelerarea reformelor structurale, a stabilizării macroeconomice, cât și politice în vederea alinierii politicii sociale la aquis-ul comunitar. Astfel, Consiliul European de la Copenhaga din iunie 1993, a stabilit trei criterii de acces al țărilor candidate la Uniunea Europeană:

- **politic**, care presupune existența unor instituții stabile, care să garanteze democrația, legalitatea, drepturile omului și respectul față de minorități;
- **economic**, ceea ce presupune existența unei economii de piață funcțională;
- **încorporarea aquis-ului comunitar**, ceea ce înseamnă aderarea la principiile și obiectivele politice, economice și sociale ale UE, adoptarea legislației europene, întărirea sistemului administrativ și juridic în vederea garantării respectării legislației europene și adaptarea infrastructurii la standardele europene.

Prevederile aquis-ului comunitar ce urmează să fie adoptat de fiecare stat (inclusiv România), cuprinde câteva mari domenii de urmărit:

- recunoașterea reciprocă a calificărilor profesionale;
- drepturile cetățenilor;
- libera circulație a lucrătorilor;
- coordonarea schemelor de protecție socială;
- problemele minorităților.

Necesitatea adoptării acquis-ului comunitar în domeniul social constituie cea mai importantă componentă socială a programelor de aderare la UE. Adoptarea acquis-ului social presupune însă o abordare diferențiată cu privire la obligativitatea și modalitatea încorporării acestuia în sistemul social al țărilor candidate, în funcție de caracterul diferitelor componente ale acquis-ului.

Obligativitatea încorporării legislației europene în domeniul politicii sociale constituie aspectul cel mai precis al componentei sociale a strategiei de aderare, deoarece legislația și standardele comunitare acoperă o arie relativ restrânsă, limitându-se la:

- coordonarea sistemelor de securitate socială pentru lucrătorii migranți;
- legislația privind siguranța și sănătatea la locul de muncă;
- cadrul legislativ referitor la egalitatea șanselor pentru bărbați și femei;
- legislația privind munca și condițiile de muncă;
- libera circulație a persoanelor.

Transpunerea în legislația națională a prevederilor din directivele și reglementările din aceste domenii, constituie o condiție obligatorie a accesului țărilor candidate în UE.

Politica socială este problema fiecărui stat membru, iar sistemul de securitate socială este rezultatul a multe secole de lupte politice și dezvoltare, astfel încât politica socială la nivel european va trebui să respecte această diversitate de tradiții, evoluții, puncte focale și metode proprii fiecărui stat și care vor determina sferile de acțiune, metodele, mijloacele și ritmul dezvoltării socio-politice la nivel european.

Domeniile de activitate de importanță majoră sunt:

- *locuri de muncă*
- *inițiativele Comunității și măsurile inovative*
- *implementarea libertății de mișcare*
- *promovarea educației și a pregătirii*
- *oportunități pentru bărbați și femei*
- *îmbunătățirea condițiilor de muncă*

Locuri de muncă

Începând cu Cartea Albă a competiției și a creșterii locurilor de muncă, cu deciziile Consiliului Europei de la Essen din 1994, Tratatul de la Amsterdam și din cadrul Summit-ului special asupra locurilor de muncă de la Luxemburg, din noiembrie 1997, statele membre s-au angajat să creeze și să realizeze programe politice pe termen lung în vederea combaterii șomajului. Problema locurilor de muncă a cunoscut o nouă dinamică odată cu modificarea Tratatului de la

Amsterdam, în 1997, iar scopul de a obține un nivel ridicat al numărului locurilor de muncă a fost inclus în Tratat, iar importanța acestei probleme a fost accentuată prin integrarea în tratat a unui nou Titlu pentru Locurile de Muncă, oferind o strategie coordonată a locurilor de muncă în vederea combaterii șomajului și care se bazează pe cei patru piloni: disponibilitatea pentru angajare, antreprenoriat, adaptabilitate și egalitatea șanselor. Pentru a asigura și subvenționa locurile de muncă, Uniunea Europeană folosește mijloace de finanțare structurală, în special Fondul Social European ca mijloc de prevenire a șomajului.

La nivel european există o bancă de date EURES (Serviciul European al Locurilor de Muncă) care furnizează informații asupra ofertelor de job-uri în toate statele membre al UE. Aceasta se găsește la oficiile naționale pentru locuri de muncă și cuprinde informații privind legislația relațiilor industriale pentru fiecare stat în parte.

În România s-au înregistrat progrese semnificative (în acest domeniu) odată cu intrarea în vigoare a Codului Muncii în martie 2003, care conține principiile de bază ale legislației muncii din cadrul acquis-ului comunitar. Noul Cod al muncii conține majoritatea principiilor de bază ale legii muncii din legislația UE, dar câteva ajustări vor trebui realizate în unele domenii pentru a se ajunge la alinierea totală la acquis-ului, iar reformele în domeniu trebuie axate pe asigurarea unui echilibru între flexibilitate și securitate.

Inițiativele Comunității și măsurile inovative

Obiectivul principal al Comunității constă în stimularea statelor membre, pentru ca regiunile, partenerii economici și sociali să lucreze împreună și să implementeze măsurile de interes comun ale UE. În acord cu angajamentul general de a concentra resursele, numărul inițiativelor Comunității s-a redus de la 13 la 3, și anume una pentru cooperare inter-regională (INTERREG), una pentru dezvoltare rurală (LEADER) și una care vizează egalitatea șanselor (EQUAL).

Implementarea libertății de mișcare

Libertatea de mișcare presupune ca fiecare cetățean al unui stat membru al UE are dreptul de a merge în orice alt stat membru al UE pentru a locui sau să muncească și să rămână în acel stat până la sfârșitul contractului său de muncă. Orice tratament diferit al unui angajat în ceea ce privește slujba, remunerația și alte condiții de muncă datorită naționalității sale este ilegal.

Pentru a asigura libertatea de mișcare, Uniunea Europeană a emis mai multe reglementări:

- **Recunoașterea reciprocă a titlurilor și diplomelor.** Pentru ca orice lucrător care migrează să-și găsească o slujbă în altă țară, este necesar ca instruirea, titlurile și diplomele dobândite în țara

natală să fie recunoscute, iar acest lucru a fost asigurat prin reglementări privind recunoașterea reciprocă a diplomelor și atestatelor profesionale,

- **Securitatea socială a persoanelor care se deplasează în cadrul UE. Uniunea Europeană** coordonează sistemele de securitate socială pentru a garanta protecția socială în țara de reședință, în cazul în care cineva se deplasează dintr-un stat membru în altul. Dreptul de pensie, precum și alte drepturi dobândite în diferite state membre sunt luate în considerare, de asemenea se pot solicita plăți care se efectuează în caz de boală, sarcină, handicap, vârstă înaintată, accidente de muncă sau boli profesionale, șomaj sau deces, ca și alocații pentru copii. Acest lucru nu este posibil în cazul prosperității sociale, pensiilor pentru veteranii de război sau plății funcționarilor publici.

Promovarea educației și a pregătirii

Un alt domeniu de acțiune al politicii sociale europene privește chestiunea punerii la dispoziția economiei europene a unei forțe de muncă având o înaltă calificare.

Programarea reformei educaționale, atât la nivel de bază, cât și în învățământul superior, precum și modernizarea sistemului de învățământ se va realiza în acord cu tendințele manifestate în țările cele mai avansate, punându-se accentul pe:

- *descentralizarea sistemului național de învățământ;*
- *promovarea relației contractuale dintre unitățile de învățământ și comunitățile locale;*
- *organizarea sistemului național de formare a managerilor din învățământ;*
- *dezvoltarea utilizării tehnologiei informației și comunicației în procesul educațional;*
- *extinderea sistemului național al învățământului la distanță;*
- *aplicarea programului național de educație a adulților și a programului „șansa a doua prin educație”;*
- *formarea profesională continuă, în acord cu politicile similare din Uniunea Europeană;*
- *restructurarea finanțării învățământului.*

O dată cu intrarea în vigoare a protocolului adițional la Acordul de asociere a României la UE, țara noastră primea dreptul de participare la programele comunitare, în vederea accelerării procesului sau de pregătire pentru aderare.

Astfel, din punct de vedere educațional, România și-a anunțat participarea la trei programe:

- **Leonardo da Vinci** care vizează formarea profesională;
- **Socrate**, care se referă la învățământul superior (ERAMUS) și învățământul pre-universitar (COMENIUS)
- **Youth for Europe (Tineret pentru Europa III)** – program inițiat în contextul general al politicii Uniunii Europene în domeniul tineretului, cu acțiuni în sfera cooperării între organizațiile de tineret.

Potrivit acordurilor semnate, măsurile respective au fost finanțate în proporție de 80% de către Comisia Europeană, iar restul de 20% revenind părții române.

Programul **LEONARDO** a fost inițiat în 1996 și are drept obiectiv formarea profesională a forței de muncă, iar condițiile și modalitățile de participare a României la programele comunitare în domeniul formării tineretului și educației au fost adoptate prin Decizia nr.2/1997 a Consiliului de Asociere dintre Comunitățile Europene și statele membre.

Scopul programului este de a sprijini dezvoltarea politicilor și acțiunilor novatoare, în cadrul statelor participante, prin inițierea și susținerea unor proiecte transnaționale de cooperare între participanții interesați de formarea profesională a forței de muncă.

Obiectivele acestuia vizează creșterea eficienței și calității pregătirii profesionale, dezvoltarea metodelor și conținutului proceselor de formare și orientarea dimensiunilor de formare profesională spre grupuri țintă de beneficiari – tineri, adulți, șomeri, persoane cu deficiențe etc.

Programul **SOCRATES** se înscrie în cerințele impuse de Uniunea Europeană, care vizează apropierea tuturor formelor educaționale din țările membre pe baza unor standarde comune, capabile să ducă la comunicare interculturală. Scopul acestui program este perfecționarea calității și relevanței educației pentru copii, tineri, adulți, în cadrul unor schimbări profesional-culturale, stimularea inovațiilor teoretice și a practicilor specifice învățământului de toate gradele.

Activitățile structurale ale acestui program vor conduce la: adaptarea sistemului educațional la noi forme și tehnologii moderne de comunicare; crearea unor centre de excelență în diferite forme de învățământ; conștientizarea necesității învățării permanente; crearea unor rețele transnaționale pentru recunoașterea calificării continue; crearea de bănci de date comune pentru învățământ, începând cu cel preuniversitar și sfârșind cu cel doctoral etc.

În ceea ce privește programul **Tineret pentru Europa III**, cheltuielile efectuate s-au materializat în construirea Agenției Naționale, formarea

personalului, pregătirea participanților la schimburile internaționale de tineret, mediatizarea principiilor și modalităților de ocupare ale programului.

În multe organizații de tineret din țară există un potențial uman valoros care, printr-o pregătire corespunzătoare, ar putea avea rezultate de calitate excepțională în domeniul schimburilor interculturale de tineret.

Oportunități pentru bărbați și femei

Politica socială europeană se preocupă să asigure șanse egale pentru bărbați și femei, în ceea ce privește locurile de muncă, venituri și șanse egale de promovare, implicarea femeii în viața profesională, politică și culturală. În acest scop au fost emise următoarele acte legale:

- ***Directiva privind salarii egale pentru bărbați și femei***, care vizează punerea în practică a principiului salarizării egale;
- ***Directiva privind tratamentul nediferențiat***, care interzice orice fel de discriminare în funcție de sex în ceea ce privește accesul la locurile de muncă, condițiile de muncă, șansele de promovare, măsurile care privesc pregătirea și învățământul suplimentar, precum și încheierea contractului de muncă;
- ***Directiva privind implementarea treptată a principiului tratamentului nediferențiat pentru bărbați și femei în probleme de securitate socială***, aceasta permite statelor membre să stabilească diferite vârste de pensionare pentru bărbați și femei, dar aceste reglementări ar trebui verificate periodic și armonizate treptat;
- ***Concediul parental***, conform acestei directive părinții au dreptul la minimum trei luni de concediu fără plată în cazul nașterii sau adopției unui copil, iar acest drept este strict netransferabil;
- ***Directiva privind povara dovezii***, se aplică atunci când, persoanele care se consideră nedreptățite, întrucât în cazul lor nu s-a aplicat principiul tratamentului nediferențiat, susțin în fața unui tribunal sau a altei autorități competente fapte din care se deduce că a existat o discriminare directă sau indirectă, este obligația pârâtului să demonstreze că nu a fost încălcat principiul tratamentului nediferențiat.

În România, în mai 2002 a fost adoptată legea asupra „oportunităților și tratamentului egal pentru bărbați și femei”, lege care urmărește eliminarea discriminărilor directe și indirecte pe bază de gen și prevenirea acestora în sectoarele ocupării, sănătății, educației și informației, de asemenea, legea stabilește și un mecanism pentru aplanarea conflictelor.

Codul Penal a fost modificat în 2002, introducându-se pedeapsa specifică hărțuirii sexuale, iar în 2003 Codul Muncii a fost completat cu măsuri ce privesc munca în timpul nopții a femeilor însărcinate și măsuri mai detaliate în privința protecției maternității. De asemenea, au fost înregistrate unele progrese în implementarea Planului Național pentru Egalitatea Oportunităților prin instituirea unui program național de training în domeniul reglementărilor legate de gen de către Ministrul Muncii în departamentele sale central și teritoriale. Cu privire la măsurile de anti-discriminare, în ianuarie 2002 a intrat în vigoare legea privind „prevenirea și pedepsirea tuturor formelor de discriminare”. Consiliul Național de Combatere a Discriminării a fost înființat în august 2002. Cu toate acestea legislația în domeniu trebuie supusă unor ajustări pentru a putea fi adusă la normele acquis-ului comunitar.

Îmbunătățirea condițiilor de muncă

Având în vedere că economia europeană are nevoie de o forță de muncă înalt calificată, motivată și sănătoasă, UE a adoptat o legislație privind următoarele domenii care au o importanță aparte atât pentru patroni, cât și pentru salariați:

- ***Timpul de muncă***, timpul mediu de lucru pe săptămână este stabilit la 48 de ore, durata minimă a concediului plătit se va stabili la 4 săptămâni, iar anumite aspecte privind munca pe timpul nopții și în schimburi vor fi reglementate după cele ale schimburilor de noapte, care beneficiază de examene medicale periodice;
- ***Obligația patronilor de a informa angajatul cu privire la condițiile valabile pentru contractul de muncă***, aceasta presupune ca la încheierea contractului de muncă, angajatul are dreptul să primească un document scris în care să se regăsească cele mai importante drepturi și obligații ce decurg din contractul de muncă;
- ***Protecția drepturilor angajaților în cazul transferului de sarcini, îndatoriri sau o parte a unei îndatoriri***, presupune ca preluarea unei companii de către un nou proprietar să nu mai creeze motive pentru concedieri, asigurându-se locuri de muncă în condițiile restructurării.
- ***Aproximarea legilor din statele membre care au legătură cu protecția angajaților în cazul insolvenței patronilor lor***, această directivă vizează asigurarea revendicărilor salariale ale angajaților ai căror patroni nu sunt solvabili (din cauza falimentului);
- ***Aproximarea legilor din statele membre cu privire la excesul de personal***, conform acestei directive, proprietarii de companii cu un anumit număr de angajați trebuie să se consulte cu consiliul

angajaților, dacă intenționează să facă concedieri în masă, astfel încât concedierile să fie evitate sau cel puțin reduse, în plus, patronul este obligat să informeze (în scris) autoritățile reprezentative pentru disponibilizarea masivă intenționată;

- **Directiva privind înființarea unui Consiliu European al muncii sau a unei proceduri privind sarcinile la scară comunitară cu scopul de a informa și consulta angajații.** Scopul acestei directive este să ofere angajaților șansa de a primi informații despre planificări și decizii luate de conducătorii grupurilor în străinătate. Informarea și audierea angajaților ar trebui să trateze: structura companiei, situația ei economică și financiară, dezvoltarea probabilă a afacerilor sale, producția și profitul ei, situația locurilor de muncă și dezvoltarea ei probabilă, investițiile, schimbările organizatorice fundamentale, introducerea de noi proceduri și metode de producție, fuziuni, micșorarea sau închiderea unor companii sau a unor părți importante din aceste companii etc.
- **Integrarea lucrătorilor în cadrul sistemului de slujbe,** această directivă asigură faptul că salariații care merg să lucreze temporar în alte state membre ale Uniunii se supun (din prima zi) aceluiași condiții, dar și aceluiași reglementări privind salarizarea și concediile ca și cei provenind din țara în chestiune, acest lucru fiind garanția faptului că, companiile stabilite în țări cu salarii mici nu vor fi favorizate, iar denaturările în competiție vor fi evitate;
- **Slujbe fără normă întreagă,** acesta are ca scop susținerea înlăturării discriminării împotriva celor ce nu lucrează cu normă întreagă, îmbunătățirea calității slujbelor fără normă întreagă, facilitarea dezvoltării slujbelor fără normă întreagă pe un fundament voluntar și contribuția la organizarea flexibilă a timpului de lucru de o manieră care să ia în considerare nevoile patronilor și angajaților;
- **Directiva cadru privind întărirea măsurilor de îmbunătățirea și îngrijire a sănătății angajaților.** Cei care angajează sunt obligați să facă o evaluare a riscurilor fiecărei slujbe și să ia măsuri de reducere a pericolelor. De asemenea trebuie menționate: mijloacele de muncă, locul de muncă, echipamentul personal de protecție, manipularea încărcăturilor grele, lucrul cu instrumente cu afișaj video, pericolul existenței unor substanțe cancerigene sau agenți fizici, chimici și biologici.

O protecție socială adecvată este o premisă a utilizării efective a dreptului de mișcare și de integrare în Uniunea Europeană, iar în lipsa unei astfel de

protecției, discrepanțele existente între sistemele de protecție socială ale diverselor state membre ar avea consecințe negative asupra celor ce traversează frontierele și ar risca pierderea totală sau parțială a drepturilor dobândite sau în curs de dobândire, conform legislației naționale, atunci când își părăsesc țara pentru a munci, a căuta de lucru, pentru reședință sau ședere în altă țară a Comunității.

Pe plan intern –strategia de predare se realizează prin **PNAR** (Programul Național de Aderare a României la Uniunea Europeană). **PNAR** – instrument național de programare și de urmărire pe termen mediu a procesului de pregătire a aderării, care se constituie într-un document evolutiv, actualizat anual. Acesta trebuie să cuprindă; prezentarea situației actuale; stabilirea obiectivelor pe termen scurt în ceea ce privește reforma legislativă, instituțională și de investiții prevăzute a se desfășura pe parcursul anilor înaintea aderării României la Uniunea Europeană.

Cadrul structural al politicii este format din Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei (MMSSF), Ministerul Sănătății (MS), Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale (CNPAS), Casa Națională de Asigurări de Sănătate (CNAS), Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) și alte instituții cum ar fi Comitetul român pentru adopții, Consiliul național al persoanelor în vârstă, Departamentul pentru Administrație Publică Locală.

MMSSF (Ministerul Muncii, Solidarității Soiale și Familiei) a elaborat anexa de armonizare legislativă pentru perioada 2001-2004;

- conform Hotărârii Guvernului nr. 273/2001 privind coordonarea, pregătirea și organizarea negocierilor pentru aderarea României la Uniunea Europeană, MMSSF este desemnat institutie integratoare pentru două capitole de negocieri. Este vorba de **capitolul 2** privind **Libera circulație a persoanelor și capitolul 13** privind **Politica socială și de ocupare a forței de muncă** și participă la elaborarea capitolului 13 a fost aprobat la 24 mai 2001 și înregistrat la Conferința interguvernamentală pentru aderare din data de 14 iunie 2001;
- **cadrul legislativ** va fi asigurat prin adoptarea noului Cod al Muncii, legea cadru în România în domeniul relațiilor de muncă;
- **în domeniul dialogului social** – îmbunătățirea legislației referitoare la consolidarea și perfecționarea mecanismelor legislative și instituționale de dialog tripartit, atât la nivelul organizațiilor naționale, cât și la nivel de întreprindere.

În aria **dialogului social** majoritatea conflictelor au fost rezolvate prin proceduri de conciliere în limita Lefii asupra Conflictelor Muncii, intrată în vigoare în ianuarie 2002. În același an Guvernul a încheiat un Pact Social cu majoritatea

sindicatelor, iar în februarie 2003 a fost adoptată o lege care a stabilit cadrul de acțiune pentru crearea, organizarea și funcționarea sindicatelor. Tot în 2003 s-a încheiat o înțelegere colectivă pe un an între federațiile patronatelor și sindicatelor, iar rolul Consiliului Economic și Social de corp consultativ a fost consolidat. Cu toate acestea dialogul social sectorial rămâne unul slab și este limitat în principal la sectorul public și la marile întreprinderi.

- **în domeniul egalității de șanse și tratament între femei și bărbați** se prevede îmbunătățirea cadrului legislativ și perfecționarea activității unor structuri instituționale specifice și adaptarea unor măsuri concrete în acest sens;
- **îmbunătățirea cadrului legislativ** în domeniul securității sociale, protecției persoanelor vârstnice și combaterea excluderii sociale – condiție fundamentală pentru aderare. Angajamente în vederea modernizării sistemelor de asigurări sociale și asistență socială, combaterea sărăciei și a marginalizării sociale;
- **în domeniul sănătății și securității** la locul de muncă se va face prin proiectul de lege privind asigurarea pentru accidente de muncă și boli profesionale și înființarea unui Fond Național de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale.

În domeniul **sănătății și securității muncii**, în România mai 2002 Parlamentul a adoptat o lege cu privire la asigurarea împotriva accidentelor la locul de muncă și a bolilor profesionale. Potrivit acestei legi, asigurarea este obligatorie pentru toți angajatorii, iar contribuția la fondul național de asigurări este făcută proporțional cu gradul de risc existent în întreprindere. În decembrie 2002 au fost revizuite Normele Generale de Protecție a muncii, propunându-se implementarea a 20 de noi directive cu privire la sănătate și securitate. A fost instituit un program național de training pentru inspectorii muncii în 2002 și continuat în 2003, de asemenea, a fost lansată o campanie națională de alarmare menită să atragă atenția principalilor factori economici asupra reglementărilor în materie de sănătate și securitate la locul de muncă.

Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, este reprezentantul guvernului în relațiile internaționale din domeniul muncii și familiei.

Obiectivul de activitate al MMSSF

- legislația muncii;
- ocuparea forței de muncă;
- formarea profesională;
- șomajul;
- securitatea socială;
- politica salarială;
- egalitatea șanselor între femei și bărbați;

- dialogul cu partenerii sociali, sindicate și patronate.

Principalele organizații internaționale cu care colaboram:

1. ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A MUNCII
2. CONSILIUL EUROPEI
3. ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE
4. ORGANIZAȚIA PENTRU COOPERARE ȘI DEZVOLTARE ECONOMICĂ
5. INSTITUȚIILE DE RESORT DIN DIFERITE ȚĂRI

Scopul urmărit

MMSSF colaborează permanent cu Ministerul Afacerilor Externe și urmărește diversificarea relațiilor de colaborare bilaterală cu partenerii tradiționali ai Uniunii Europene (Germania, Franța, Italia, Belgia, Olanda, Spania) prin:

- dezvoltarea și diversificarea relațiilor de colaborare prin diferite mijloace precum:
- programe de cooperare și stabilitate în baza unor acorduri de cooperare semnate între guverne;
- acorduri bilaterale privind circulația forței de muncă sau securitatea socială, semnate între guverne sau între state;
- memorandumuri de înțelegere semnate între instituțiile de resort.

Acorduri bilaterale

Încheierea unor acorduri bilaterale care să permită accesul lucrătorilor români pe piața europeană a forței de muncă și pentru explorarea posibilității pregătirii de stagiați români în străinătate.

Au fost încheiate acorduri cu privire la:

- angajarea forței de muncă cu caracter general;
- schimb de forță de muncă, în care este prevăzut un contingent;
- angajarea de lucrători sezonieri;
- schimb de stagiați (tineri cu vârsta cuprinsă între 18-35 de ani, cu o calificare profesională);
- trimiterea de personal român din întreprinderile cu sediul în România pentru a activa pe bază de contracte de lucrari.

S-a semnat o serie de acorduri cu Guvernul Marelui Ducat de Luxemburg privind schimbul de stagiați și cu Guvernul Republicii portugheze privind angajarea lucrătorilor români pe teritoriul Republicii Portugheze.

Colaborarea cu OIM

În cazul țărilor cu care România nu are încheiate acorduri bilaterale privind trimiterea de lucrători români în străinătate se aplică Legea nr. 156/2000 și Hotărârea Guvernului nr. 384/2001 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor legii 156/2000.

MMSSF asigură aplicarea dispozițiilor articolului 22 din Constituția OIM – statele membre au obligația de a raporta anual asupra respectării convențiilor OIM precum și asupra modului de integrare în legislația națională a recomandărilor OIM.

România până în prezent a ratificat 50 de convenții (43 în vigoare) printre ele se regăsesc și cele 8 convenții fundamentale:

- 1. Convenția nr.29/1930 privind munca forțată.**
- 2. Convenția nr.87/1948 privind libertatea sindicală.**
- 3. Convenția nr.98/1949 privind dreptul la organizarea și negocierea colectivă.**
- 4. Convenția nr.100/1951 privind egalitatea de remunerare.**
- 5. Convenția nr.105/1957 privind abolirea muncii forțate.**
- 6. Convenția nr.111/1958 privind discriminarea la angajare și profesie.**
- 7. Convenția nr.138/1973 privind vârsta minimă.**
- 8. Convenția nr.182/1999 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor.**

În cadrul activității desfășurate pe linia Consiliului Europei, atenția a fost îndreptată spre coordonarea elaborării primului Raport național cu privire la aplicarea de către România a prevederilor CARTEI Sociale Europene revizuite.

Perspectiva dezvoltării relațiilor de colaborare cu Consiliul Europei include semnarea Codului European de Securitate Socială, instrument juridic care cuprinde cele 9 ramuri tradiționale ale securității sociale și conține standardele necesare de îndeplinire pentru următoarele prestații: îngrijiri medicale, prestații de boală, prestații de șomaj, prestații de batrânețe, prestații privind accidentele și bolile profesionale, prestații familiale, prestații de maternitate, prestații de invaliditate, prestații de urmaș.

Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, este reprezentantul guvernului în relațiile internaționale din domeniul muncii și familiei.

7.3 Programe sociale imediate și de perspectivă pentru România

Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei (MMSSF) a elaborat proiectul de ordonanță a Guvernului privind obiectivele programelor de protecție socială, stabilind procedura de acordare a serviciilor sociale și precizarea responsabilităților autorităților centrale și locale abilitate în acest scop. Inițiativa legislativă își propune crearea cadrului legal pentru asigurarea asistenței sociale pentru persoanele care, din cauza unor afecțiuni fizice, psihice, mentale sau senzoriale, se găsesc în imposibilitatea

de a realiza activitățile curente sau care se află în faza terminală a unei boli incurabile. Principiile care stau la baza acordării acestor servicii sunt: *respectarea individualității fiecărei persoane; respectarea libertății de a alege serviciul social în funcție de nevoia soicală; asigurarea accesului la servicii sociale în condiții de tratament egal, prin eliminarea oricărei forme de discriminare; asigurarea drepturilor și a siguranței beneficiarilor, protejând în același timp și interesele acestora, dar și pe cele colective ale comunității; respectarea vieții intime a persoanei; respectarea confidențialității, etc.*

Serviciile sociale se organizează la nivel comunitar, în funcție de nevoile identificate, de numărul potențialilor beneficiari, de complexitatea situațiilor de dificultate și de gradul de risc social. Acestea constau, în principal, în: *identificarea nevoilor individuale și de grup, precum și a principalelor categorii de beneficiari de servicii sociale; informarea asupra situațiilor de risc, precum și asupra drepturilor sociale ale persoanei; consilierea pentru persoane vârstnice, cu handicap, cu patologie cronică, persoane dependente de consumul de alcool, droguri sau alte substanțe toxice, persoane infectate cu Hiv și pentru familiile acestora; consilierea pentru persoanele și familiile care adoptă copii sau care au minori în plasament sau încredințare; consilierea și susținerea persoanelor neglijate, abuzate sau victime ale violenței în familie; acordarea de sprijin material și financiar persoanelor și familiilor cu venituri insuficiente pentru acoperirea nevoilor minime, conform dispozițiilor legale în vigoare; măsuri de urgență pentru: persoanele fără adăpost, victimele traficului de persoane și ale violenței în familie.*

Serviciile sociale se acordă la solicitarea persoanei, a familiei acesteia sau a reprezentantului legal, precum și din oficiu, iar solicitanții se pot adresa serviciului public de asistență socială, care va fi organizat, în baza acestei inițiative legislative, în subordinea autorităților administrației publice locale.

Principalele obiective ale protecției sociale sunt:

- **protecția socială a familiei;**
- **realizarea de locuințe cu caracter social;**
- **îmbunătățirea și extinderea accesului populației la utilități;**
- **reducerea impactului social al restructurării economice;**
- **ameliorarea stării de sănătate a populației.**

Protecția socială a familiei

Obiectivul 1

Nr. crt.	Tema actului normativ	Tipul actului normativ	Autoritatea responsabilă	Autoritatea avizatoare	Termen
1.1	Alocația complementară acordată diferențiat pe tranșe de venit și în funcție de numărul copiilor	Ordonanță de Urgență a Guvernului	MMSSF	Ministerul Finanțelor Publice (MFP)	Trim.IV
1.2	Indexarea trimestrială a pensiilor, în funcție de rata inflației	Hotărâre de Guvern	MMSSF	MFP	
1.3	Indexarea nivelului lunar al venitului minim garantat pentru anul 2004	HG	MMSSF	MFP, Ministerul Justiției	
1.4	Continuarea procesului de recorelare a pensiilor	HG	MMSSF	MFP	
1.5	Stabilirea ajutorului anual pentru acoperirea unei părți din costul chiriei, energiei electrice și energiei termice pentru nevoi casnice, cuvenit veteranilor de război, văduvelor de război, revoluționarilor, precum și accidentaților de război în afara serviciului ordonat	HG	MMSSF, MAN	MFP	2004
1.6	Asigurarea sustenabilității sistemului de pensii; promovarea și aprobarea unui sistem alternativ de pensii: asigurarea cadrului legislativ și instituțional în vederea organizării și funcționării sistemului de pensii ocupaționale	Proiect de lege	MMSSF	MFP, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor	2003 2004
1.7	Asigurarea sustenabilității sistemului de pensii; promovarea și aprobarea unui sistem alternativ de pensii: asigurarea cadrului legislativ și instituțional în vederea organizării și funcționării componentei de pensii bazată pe capitalizare cu contribuție obligatorie, administrată privat.	Proiect de lege	MMSSF	MFP, CNVM	2003 2004
1.8	Asigurarea sustenabilității sistemului de pensii prin utilizarea unor venituri provenite din privatizare pentru susținerea sistemului public de pensii. Se au în vedere prevederile L19/2000	Proiect de lege	MMSSF	MFP, APAPS	2003
1.9	Asigurarea cadrului instituțional pentru supravegherea și acordarea beneficiilor pentru accidente de muncă și boli profesionale prin includerea în structura CNPAS. Modificarea de urgență a L346/2002	OU	MMSSF	MFP,MS	2003
1.10	Stabilirea standardelor minime de calitate pentru anumite tipuri de servicii sociale.	Ordin	MMSSF		Trim.IV 2004
1.11	Elaborarea procedurilor și a metodelor de lucru pentru Comisia de Mediere Socială.	HG	MMSSF	MFP, MJ	
1.12	Elaborarea metodologiei de acreditare și a criteriilor de evaluare pentru instituțiile de asistență socială publice sau private	HG	MMSSF	MFP, MS	Trim.IV 2004

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Finanțelor Publice, 2003

Realizarea de locuințe cu caracter social

Obiectivul 2

Nr. crt.	Tema actului normativ	Tipul actului normativ	Autoritatea responsabilă	Autoritatea avizatoare	Termen
2.1	Dezvoltarea construcției de locuințe, cu precădere a programelor destinate unor persoane și familii defavorizate	Ordonanță de modificare a legii 114/1996	Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului	MFP	

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Finanțelor Publice, 2003

Îmbunătățirea și extinderea accesului populației la utilități**Obiectivul 3**

Nr. crt.	Tema actului normativ	Tipul actului normativ	Autoritatea responsabilă	Autoritatea avizatoare	Termen
3.1	Program privind asigurarea populației și economiei naționale cu energie electrică, termică și gaze naturale pentru iarnă 2003-2004	HG	Ministerul Administrației și Internelor; Ministerul Economiei și Comerțului	MFP	

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Finanțelor Publice, 2003

Reducerea impactului social al restructurării economice**Obiectivul 4**

Nr. crt.	Tema actului normativ	Tip act normativ	Autoritatea responsabilă	Autoritatea avizatoare	Termen
4.1	Creșterea salariului de bază minim brut pe țară	HG	MMSSF	MFP	Tr. I 2004
4.2	Modificarea și completarea Legii nr.76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă în scopul diversificării măsurilor active prin: - stimularea încadrării absolvenților ca urmare a stabilirii de subvenții diferențiate în funcție de nivelul studiilor absolvite, - stimularea ocupării persoanelor care se află în apropierea vârstei de pensionare; - accesul studenților la credite acordate în condiții avantajoase în vederea inițierii unor afaceri; - stimularea formării profesionale a persoanelor din mediul rural cu venituri sub nivelul indemnizației de șomaj; - organizarea de cursuri de formare profesională pentru persoanele care și-au întrerupt activitatea pentru: creșterea copiilor, satisfacerea stagiului militar, pensionarea din motive medicale.	Ordonanță de Urgență	MMSSF		31/12/2003

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Finanțelor Publice, 2003

Ameliorarea stării de sănătate a populației**Obiectivul 5**

Nr. crt.	Tema actului normativ	Tip act normativ	Autoritatea responsabilă	Autoritatea avizatoare	Termen
5.1	Completarea Ordinului comun MSF și CNAS nr.72/44/2002 pentru aprobarea listelor cuprinzând medicamentele din Nomenclatorul de medicamente de care beneficiază asigurații pe bază de prescripție medicală, cu și fără contribuție personală: - în vederea suplimentării listei medicamentelor gratuite acordate pensionarilor cu venituri de până la 1.400.000 lei/lună cu cele necesare afecțiunilor cu incidență majoră asupra morbidității la persoanele vârstnice; - în vederea înscrierii prioritare a medicamentelor românești pe lista medicamentelor compensate și gratuite	Ordin comun Ministerul Sănătății și CNAS de completare a Ordinului Nr.72/44/2002	Ministerul Sănătății, Casa Națională de Asigurări de Sănătate (CNAS)	Ministerul Finanțelor Publice	2004
5.2	Îmbunătățirea accesului la serviciile sociale prin crearea de centre medico-sociale în întâmpinarea persoanelor aflate în situație de risc: pensionari, persoane cu handicap, persoane fără adăpost, victime ale violenței în familie etc.	HG	Ministerul Sănătății; Casa Națională de Asigurări de Sănătate		31.12 2004

Nr. crt.	Tema actului normativ	Tip act normativ	Autoritatea responsabilă	Autoritatea avizatoare	Termen
5.3	Transformarea unor spitale și/sau secții exterioare, neperformante, în unități de asistență medico-socială, în subordinea consiliilor județene, consiliilor locale și în coordonarea MMSSF ANPH, sau MAI	Hotărâri ale Consiliilor Județene și/sau locale	Consilii Județene și/sau locale	Ministerul Sănătății; Ministerul Administrației și Internelor	Permanent
5.4	Transformarea unor imobile din domeniul public al statului și administrarea MS în locuințe sociale	HG	Ministerul Sănătății; Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului; Ministerul Administrației și Internelor	MFP; MMSSF	Sem. II 2004
5.5	Creșterea ponderii intervențiilor preventive, educative, asistenței medicale primare, asistenței ambulatorii de specialitate și îngrijitorilor la domiciliu prin utilizarea de stimulente financiare și instrumente de reglementare	Ordine ale Ministrului Sănătății	Ministerul Sănătății; Casa Națională de Asigurări de Sănătate	Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului	2003-2004
5.6	Restructurarea sistemului public de îngrijiri de sănătate, cu accent pe medicina primară și ambulatorie de specialitate	Ordine ale Ministrului Sănătății	Ministerul Sănătății	Casa Națională de Asigurări de Sănătate	2003-2004
5.7	Asigurarea transparenței în alocarea și gestiunea fondurilor publice destinate îngrijirilor de sănătate, în scopul prevenirii și sancționării actelor de corupție.	Ordine ale Ministrului Sănătății	Ministerul Sănătății; Casa Națională de asigurări de Sănătate	Ministerul Comunicației și Tehnologiei; Informației; Autoritățile Administrației Publice Locale	2003-2004
5.8	Creșterea calității serviciilor medicale oferite populației în sistem public și privat	HG; Ordine ale Ministrului Sănătății	Ministerul Sănătății	CNAS; MAI; MFP; MMSSF	2004
5.9	Îmbunătățirea serviciilor de sănătate publică prin creșterea eficienței programelor naționale de sănătate	Ordin la MS	MS; CNAS		2004
5.10	Derularea de programe naționale și dezvoltarea rețelei serviciilor de sănătate, pentru ameliorarea indicatorilor mortalității infantile, mortalității materne, natalității, incidenței anemiei la copii, bolilor cu transmisie sexuală sau prin alte forme de transmisie (sifilis, hepatită, SIDA, tuberculoză), boli cardiovasculare.	HG; Ordine comune MS și CNAS	MS; CNAS		Permanent
5.11	Stimularea dezvoltării sectorului medical privat	HG	MS; Ministerul Administrației și Internelor	MFP; MMSSF	2004
5.12	Creșterea accesibilității sistemului de asigurări de sănătate față de populație	HG; Ordine ale Ministrului Sănătății și președintelui CNAS	MS; CNAS	MFP	Permanent

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Finanțelor Publice, 2003

Toate aceste obiective sunt vizibile și semnificative, dar ele nu vor aduce rezultatele așteptate dacă nu vor fi aplicate conform legii și nu vor fi sprijinite de administrație. Dezvoltarea capacității administrative și a abilităților de aplicare legislativă sunt la fel de importante ca și transpunerea legislației, iar România trebuie să treacă la punerea în practică și la monitorizarea prevederilor acesteia.

Fondurile de pre-aderare alocate României au rolul de a ajuta să devină membră a Uniunii capabilă să participe la Fondul European Social. Comisia Europeană încurajează România să folosească la potențial maxim fondurile care îi sunt puse la dispoziție, pentru a depăși problemele și a se alinia la legislația Uniunii Europene.

Cei mai importanți donatori din domeniul social sunt Banca Mondială, Phare și USAID. De asemenea din cei 116,7 milioane de dolari alocați de guvernul american prin programul SEED (United States Support for East European Democracy) pentru reforme sociale, 28,6% au revenit României.

Programul Phare, reprezintă principalul instrument de cooperare al UE și țările candidate, iar pentru România, principalul suport extern pentru implementarea strategiei sale naționale de pregătire în vederea aderării.

România este beneficiară a programului Phare începând din 1991. În perioada 1991-1997, bugetul Phare total alocat României a fost de peste 800 de milioane de ECU (MECU), iar la aceasta se adaugă participarea României și la alte programe finanțate de Comisia Europeană: programul Phare multi-țară, unele programe comunitare, programul ECOS-OVERTURE, etc.

Principalele sectoare care au beneficiat de asistență Phare, atât sub forma programelor de ajutoare, cât și a asistenței tehnice și investițiilor au fost: privatizare/restructurare/IMM (128 MECU), educație (119 MECU), agricultură (81 MECU) și sănătate (27 MECU), vezi Anexa 1.

Phare s-a implicat în domeniul măsurilor active de combatere a șomajului, precum și în reforma sistemului de sănătate și în reforma învățământului vocațional și cea a sistemului de gestiune a învățământului universitar.

Unul din elementele cele mai importante degajate pe parcursul proiectării și implementării acestor programe a fost conceptualizarea unei strategii de bază care pornește de la reforma instituțională, vizând descentralizarea și sprijinirea autorităților locale în a se implica în domeniul social.

României i se reproșează faptul că ignoră unele probleme sociale sau tratează aceste probleme într-un mod insuficient de eficace. Pentru România politica socială a țărilor membre ale UE este importantă, dar aceasta nu înseamnă că trebuie să copieze anumite reglementări dintr-o țară sau alta, pentru a le considera ca o condiție de integrare în UE. Ori este evident că până și țările

membre se deosebesc în privința modului în care tratează o anumită problemă socială.

Nerezolvarea unor probleme economice va crea instabilitate socială și politică, dar și un exod migratoriu spre Occident. Astfel, integrarea în UE presupune nu numai integrarea din punct de vedere economic, ci vizează toate aspectele vieții economice, sociale, culturale, politice, militare, etc. Uneori se urmărește cu precădere atingerea unor obiective economice ignorând factorul social. Cred că trebuie să vorbim, mai degrabă de o integrare economico-socială, pentru că economicul și socialul merg mână în mână și nu cred că se poate vorbi de o creștere economică atâta timp cât se înregistrează succesive scăderi ale nivelului de trai al populației.

În acest context, au fost impuse anumite modele de politică socială restrictive care au dus la eliminarea a ceea ce era bun în vechiul sistem de politică socială. Aceste modele vin din partea unor organizații internaționale cum ar fi: Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional și sunt adepte ale reducerii statului bunăstării, atât ca arie, cât și ca nivel al prestațiilor, favorizând sectorul privat în domeniul social pe care îl consideră a fi o sursă de creștere economică. Nu trebuie pierdut din vedere că în UE politica socială este extrem de generoasă, pe când în România, doar promisiunile au fost generoase, în realitate s-a dus o politică socială de austeritate (PNUD, 1997). Însăși ONU la Coferința de la Copenhaga din 1994 militează pentru o politică bazată pe satisfacerea drepturilor sociale care să răspundă nevoilor populației atrăgând atenția asupra pericolului neglijării dimensiunii sociale a dezvoltării.

Dimensiunea socială a integrării este contrapartea integrării economice și este legată în principal de problemele pieței muncii și de șansele egale în domeniile sănătății, securității și mobilității salariaților.

Se poate vorbi despre o Europă socială unită? Deocamdată nu se poate vorbi de o Europă socială unită, deoarece diferențele sociale sunt evidente de la o țară la alta, din toate punctele de vedere: mentalitate, cultură, tradiții, educație, atitudine față de muncă, față de valoare, morală, religie etc. dar, se poate vorbi de o armonizare, coeziune a politicii sociale dintr-o țară cu politicile sociale a altor țări membre ale UE.

În acest sens trebuie urmată o strategie de armonizare a politicilor sociale prin cooperare și integrare, urmărind următoarele programe:

- cunoașterea prevederilor de politică socială, a programelor și prestațiilor sociale, dintre două sau mai multe țări;
- monitorizarea sistemului de tipuri de programe, conținut și evaluare. Scopul acestuia este de a se vedea cum sunt abordate și rezolvate diferitele aspecte legate de condițiile de viață: ocupare, venit, locuință, sănătate, educație, asistență socială etc.;

- suport reciproc de proiectare și implementare de noi reforme;
- libera circulație a persoanelor (transferul de drepturi sociale legate de această liberă circulație a persoanelor, acțiuni de compensare între casele de asigurări sociale, plăți directe prin transferuri sociale, indiferent unde se află beneficiarul, recunoașterea reciprocă a cetățeniei sociale);
- coordonarea legislației, introducerea unor prevederi comune în vederea unificării sistemelor de politică socială;
- armonizarea politicilor sociale, încercările de punere în concordanță a sistemului ca întreg, cât și a diferitelor sale elemente componente, aceasta nu înseamnă uniformizare politicilor sociale, nici acum, nici în viitor.

După 1989, în România s-a încercat punerea în aplicare a unui sistem coerent de politică socială, specific cerințelor economiei de piață și care se regăsesc în țările europene dezvoltate, dar nu se poate spune că s-a și reușit. Fără îndoială că s-au întreprins unele acțiuni de amploare în domeniul politicii sociale, dar nu s-au obținut cele mai bune reglementări și cu atât mai puțin nu s-a reușit o implementare adecvată. O politică socială eficientă trebuie să pornească de la cunoașterea reală a nevoilor de viață ale populației și care să răspundă cât mai eficient la aceste nevoi, fără a experimenta anumite programe insuficient fundamentate, care nu fac decât să îi avantajeze pe unii și să îi dezavantajeze pe alții, și în special pe cei care chiar au nevoie de acele ajutoare.

Politica socială trebuie să aibă o anumită independență în raport cu considerentele de natură ideologică, economică și politică (de exemplu: în domeniul asistenței sociale se promovează o politică reziduală, bazată pe testarea mijloacelor, dar care în practică nu funcționează, deoarece se află în criză de fonduri, datorită alocațiilor insuficiente de la buget) și nu trebuie realizată o schimbare de dragul schimbării, ci trebuie urmărit dezvoltarea domeniului social, concomitent cu reorganizarea sectoarelor existente, introducerea metodelor manageriale eficiente, adoptarea de aranjamente private etc.

O politică socială este considerată eficientă atunci când programele sale ajung la cei care au realmente nevoie de ele.

Concepte de bază

- Europa Socială
- Acquis-ul social comunitar
- Coeziune socială, armonizare socială, cooperare socială
- Convergență socială
- Tratatul Comunității Economice Europene
- Fondul Social European
- Actul Unic European
- Carta comunității
- Tratatul de la Maastricht
- Carta verde și carta albă
- Tratatul de la Amsterdam
- Tratatul de la Nisa
- Consiliul European al Muncii
- Pace socială
- Piață comună (unică)
- Dimensiunea socială europeană

Întrebări

1. Care sunt problemele sociale grave cu care se confruntă Uniunea Europeană, în prezent?
2. Ce reprezintă acquis-ul social comunitar?
3. Ce rol are Fondul Social European?
4. Ce prevede Tratatul Comunității Economice Europene (Tratatul de la Roma)?
5. Care sunt obiectivele Actului Unic European?
6. Care sunt drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor precizate în Carta Comunitară?
7. Care sunt problemele de noutate dezbătute în Tratatul de la Maastricht?
8. Prezentați punctele de vedere asupra problemelor politicii sociale cuprinse în Carta verde și Carta Albă.
9. Precizați obiectivele și programul Tratatului de la Amsterdam.
10. Care sunt cele patru obiective dezbătute de Consiliul European de la Nisa?
11. Ce presupune coeziunea socială?
12. Ce prevăd obiectivele Strategiei Europene de Ocupare a Forței de Muncă?
13. Care sunt pilonii liniilor directe pentru ocupare, analizați la Summitul de la Luxemburg din 21 noiembrie 1997?
14. Analizați evoluția populației ocupate în UE în comparație cu România.
15. Problema ratei șomajului în UE în comparație cu UE.
16. Care sunt domeniile de activitate care pot fi adaptate la cerințele Uniunii Europene?
17. Precizați câteva programe de participare la programele comunitare în ceea ce privește promovarea educației și pregătirii României de aderare.
18. Ce măsuri s-au luat în domeniul sănătății și securității muncii, în vederea aderării.
19. Ce rol are MMSSF?
20. Programe sociale imediate și de perspectivă pentru România în vederea aderării.

Texte de analizat și de comentat

„...Efectul „marii piețe” va fi favorabil și prețurilor. Eliminarea costurilor cauzate de formalitățile la frontierele interne, deschiderea piețelor publice concurenței, liberalizarea piețelor monetare ar trebui să se traducă printr-o presiune în sensul scăderii costurilor și a prețurilor europene. După cinci sau șase ani de „piață unică”, ne-am putea aștepta la un impact cumulat de aproape 6% asupra nivelului prețurilor, deci la o mai bună competitivitate europeană”. (*Michel Didier, Economia: regulile jocului, Editura Humanitas, 1994, p.289*).

„Privata de stat chiar prin natura ei, lipsită în același timp și de state, pentru că spațiul politic al acestora se reduce, lumea avansează orbește într-o aventură fără precedent al cărei deznodământ puțini dintre cei care dețin „sfârșitul istoriei” l-ar putea spune. În acest cadru, Europa trebuie să joace un rol fundamental; în căutarea unei coeziuni care să poată fi oferită echilibrului internațional, dând mai întâi propriul exemplu, și aducându-și sprijinul la constituirea regulilor jocului pe care va trebui să-l găsim pentru a acompania mondializarea. Se înaintează, dimpotrivă, pe calea unei formidabile deziluzii dacă se crede că ar fi posibilă invocarea mondializării economice pentru a susține, vie Europa, legitimitatea politică a guvernului. Ar fi ca și cum s-ar dori întărirea autorității părinților în alegerea partenerului pentru a lupta împotriva divorțului, fără a înțelege faptul că legitimitățile „politice” nu se mărgesc, ci se micșorează sub efectul deschiderii schimburilor...” (*Daniel Cohen, Bogăția lumii, sărăcia națiunilor, Editura Eurosong &Book, București, 1997, p.109*).

Titluri de referate și lucrări complexe

1. Politica socială europeană.
2. Politica socială în documentele Uniunii Europene.
3. Dileme sociale ale Uniunii Europene, istorie și prezent.
4. Politici în domeniul ocupării la nivelul Uniunii Europene.
5. Structura ocupațională a Uniunii Europene.
6. Protecția socială în Germania, Japonia, Franța etc.
7. Sănătate și protecție socială în UE.
8. Dimensiunea socială a Uniunii Europene.
9. Sărăcia și excluderea socială în UE.
10. Integrarea României în UE – componenta socială.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- BAL, A. *Economii în tranziții-Europa Centrală și de Est*, București, Editura Oscar Print, 1997
- VIDU, B. *Uniunea Europeană. Instituții, politici, activități*, Timișoara, Editura Agroprint, 2000
- KORTEN, D. C. *Corporațiile conduc lumea*, București, Editura Antet, 1997
- DĂIANU, D. *Vitalitate și viabilitate economică – o dublă provocare pentru securitatea europeană*, București, Editura Clevis, 1997
- DĂIANU, D. *Câștigători și perdanți în procesul de integrare europeană. O privire asupra României*, București, Centrul Român de Politici Economice, 2001
- DOBRESCU, E. *Integrarea economică*, București, Editura All Beck, 2001
- MIRON, D. *Economia integrării europene*, București, Editura ASE, 1998, p. 296-311
- MANOLESCU, G. *Procese și politici macroeconomice ale tranziției*, București, Editura Economică, 1995
- Guvernul României *Ministerul Integrării Europene*, info 1-2, București, 2001
- Guvernul României *Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu*, București, 2000
- IVARS, B. *Les contraintes nouvelles de la politique de cohésion économique et sociale d'une Europe a plusieurs vitesses?*, Problèmes économiques, 1998
- McALLISTER, R. *From EC to EU-an historical and political survey*, Londra, Routledge, 1997

- PETCU, C. *Caracteristici ale sistemului de protecție socială a șomerilor în țările Uniunii Europene*, București, Editura Academiei Române, 2002
- POSTOLACHE, T. *Un projet ouvert. Discours sur l'intégration européenne*, Editura Expert, 1998
- SUTĂ, N. coord. *Integrarea economică europeană*, Editura Economică, 1999
- RĂDUȚIU, S. *Analiză comparativă a pieței muncii în România. Uniunea Europeană și țările candidate*
- Social Agenda *European Commission Employment and Social Affairs*, Issue no 6, July 2003
- * * * Asistența economică acordată României de Grupul țărilor dezvoltate G 24, Guvernul României, Departamentul pentru integrare europeană, Ediția a III-a, București, martie 1998, p. 23-27, 115-123
- * * * *Carta socială europeană*. Scurt ghid, Consiliul Europei, iulie 2000
- * * * *Tendances et politiques sociales*, nr. 2, aprilie 2001
- * * * *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, nr.8, martie 2002
- * * * *Viitorul Uniunii Europene*, nr.7, martie 2002
- * * * Broșuri elaborate de Centrul de Informare al Comisiei Europene în România
- * * * Broșuri elaborate de Biroul pentru Publicații Oficiale al Comunității Europene
- * * * Revista Capital, nr.49 din 4 decembrie 2003
WWW.infoeuropa.ro

* * * www.uniuneauropeană.go.ro

* * * www.ilo.org

* * * www.ces.eu.int

* * * www.europa.eu.int

* * * www.ue.eu